

DRAGAN KOMADINA

MUZEJ KNJIŽEVNOSTI I POZORIŠNE UMJETNOSTI
BOSNE I HERCEGOVINE
EDICIJA SAVREMENICI

Sarajevo, 2026.

**NA
VRATIMA
PAKLA**

DIGITALNO IZDANJE

NA VRATIMA PAKLA

Tri drame

Autor: Dragan Komadina

Izdavač: Muzej književnosti i pozorišne umjetnosti Bosne i Hercegovine

Edicija: Savremenici

Za izdavača: Šejla Šehabović

Urednica izdanja: Ifeta Lihić

Lektura: Mihnet Avdić

Dizajn i prelom: Ifeta Lihić

Mjesto izdanja: Sarajevo

Godina izdanja: 2026.

Vrsta izdanja: Elektronsko izdanje

Format: PDF

ISBN 978-9926-446-39-0

CIP zapis dostupan u COBISS sistemu Nacionalne i univerzitetske biblioteke BiH pod ID brojem 68741894

© Muzej književnosti i pozorišne umjetnosti Bosne i Hercegovine, 2026.

© Dragan Komadina, 2026.

Sva prava zadržana. Nijedan dio ove publikacije ne može se umnožavati, pohranjivati u sistem za preuzimanje podataka ili prenositi u bilo kojem obliku i na bilo koji način bez prethodne pisane saglasnosti izdavača i nosioca autorskih prava, osim u slučajevima dopuštenim zakonom.

**MUZEJ KNJIŽEVNOSTI I
POZORIŠNE UMJETNOSTI BIH**

MUZEJ KNJIŽEVNOSTI I
POZORIŠNE UMJETNOSTI BIH

Dragan Komadina

NA VRATIMA PAKLA

Tri drame

Edicija: Savremenici

Sarajevo, 2026.

Sadržaj

<i>Bilješka uz novu ediciju, Šejla Šehabović</i>	1
<i>Tri nove drame Dragana Komadine, Tanja Miletić Oručević</i>	2
<i>Otisci vremena, Dubravka Zrnčić-Kulenović</i>	6
<i>Na vratima raja</i>	10
<i>Run, Selma, Run!</i>	65
<i>Ne osjećam se kao pobjednik</i>	114
 Bilješka o autoru	 176

Za vrijeme rekonstrukcije depoa Muzeja književnosti i pozorišne umjetnosti Bosne i Hercegovine 2021., veliki broj istraživačica i istraživača koji su nam neizmjereno pomagali ukazivali su na potrebu revizije muzejskih zbirki. Kako su bosanskohercegovački muzeji u stalnom prekarnom položaju u kojem se nesigurnost i nestalnost naprosto njeguju i očekuju, naši kapitalni, sistemski projekti uvijek ovise o ljubavi zajednice.

U historijskom smislu, fizički kontakt sa građom muzeja pruža uvid u historiju u nastanku. Muzejski se radnici i radnice suočavaju sa pitanjima koja su za baštinske institucije krucijalna: kome služimo, čemu doprinosimo i kako biramo našu historiju?

Neke od zbirki koje naš muzej posjeduje oformljene su po principima različitim od onih korištenih prilikom prikupljanja većine građe. Takav je primjer zbirke *Savremenici* – u koju su kustosi i kustosice, od 70-ih godina prošloga stoljeća pohranjivali rukopise dramskih djela koja su nastajala u trenutku muzejalizacije – a za koja su vjerovali kako će u budućnosti biti značajna za teatarski život Bosne i Hercegovine. Tako smo danas u posjedu nekih izuzetno važnih dramskih rukopisa, od kojih neki imaju samo dokumentarnu a neki izuzetnu umjetničku vrijednost. Neki od rukopisa nikada nisu igrani na sceni. Neki su izvođena djela koja nikada nisu objavljena u knjizi. Ovaj presjek *buduće historije književnosti i pozorišta* učinio mi se važnom gestom.

Osnivanje nove edicije pod nazivom *Savremenici* naš je odgovor na njihov sud o vrijednosti naše kulture. Izdavačka edicija je nova, no želja radnika i radnica u oblasti baštine stara je koliko i institucije muzejskog tipa.

Dramama **Dragana Komadine** stoga s ponosom otvaramo novo poglavlje u izdavačkoj djelatnosti Muzeja. Nadajući se da će im naša misija, utemeljena na prošlosti, udahnuti budući život koji će imati svoje mjesto u muzejskim zbirkama.

Šejla Šehabović

TRI NOVE DRAME DRAGANA KOMADINE

Dragan Komadina je kontinuirano prisutan u bosanskohercegovačkoj književnosti i pozorištu kao dramaturg i dramski pisac već više od dvije i po decenije. Njegov rad u obje oblasti je cijenjen i nagrađivan, a naročito su dobru recepciju imale izvedbe njegovih dramskih tekstova „Drang nach Westen“ (izveden 2016. u BNP Zenica u režiji Lajla Kaikčije), „Ajmo na fuka“ (HNK Mostar i Narodno pozorište Mostar, 2015. u režiji autora) te „Ravna ploča“ (BNP Zenica 2018., režija Lajla Kaikčija).

U svim svojim dramskim tekstovima Komadina se prepoznaje kao pronicljiv promatrač savremenog društva, čovjeka uhvaćenog u političke mikro i globalne procese, ali obično odraze velikih društvenih potresa promatra kroz zrake prelomljene u svakodnevnicu, krugu porodice, egzistencijama „malih, sivih ljudi“. Dramske teme su prepoznatljive, aktualne i često čak publicistički žive : migracije , nedavni bratoubilački rat, idejni, vjerski i svjetonazorski sukobi.

Međutim, Komadinu najviše zanima ono što ti veliki, opći problemi čine sa običnim čovjekom i običnom porodicom. Dva vojnika na suprotstavljenim stranama fronta centralne ulice u Mostaru – Bošnjak i Hrvat – prolaze kroz introspektivno – terapijsku reprizu ključnih situacija iz rata i poraća, pa svojom tipičnošću donose apsurd ratovanja među sugrađanima koje sve povezuje, a neka odluka o ratu „odozgo“ baca na dvije strane rova. Finale snažno uokviruje ovu u osnovi beckettovsku situaciju, prikazujući likove kao neosobne figure i predmet manipulacije nekakve apsurdno neuhvatljive „više sile“. Lokalizmi, anegdotalnost i izražena sklonost crnom humoru smještaju dramu u tačno određen prostor i vrijeme, ali ona ni jednog trenutka ne gubi ton te univerzalne Beckettovske parabole. „Drang nach Westen“ prelama dramatičnu situaciju vanevropskih migranata i problem masovne ekonomske emigracije iz BiH preko kuhinjskog stola jedne obične zeničke porodice, unutar koje se, u običnoj i svakodnevnoj atmosferi, valjaju velika pitanja napuštanja svoje zemlje, političke i ekonomske frustracije, patriotizma i sličnih emocija. Dok se ta drama služi prividno realističkim prosegom (iako u njenoj osnovi i dalje stoji univerzalnost, čak globalnost centralnog problema), „Ravna ploča“ operira prvenstveno simboličkim jezikom i metafore kao da dominiraju nad elementima realističkog. Ponovo je u pitanju jedna mikroporodica – majka i slijepi sin u

mitskoj izolaciji, geografskoj i društvenoj. Majka zbog svoje traume zlostavljanja sina zatvara u mikrokosmos kome sama iscrtava koordinate. Ova priča ima simboličku težinu i gustoću koja kao da je inspirisana grčkom tragedijom.

Kao što se iz ovog kratkog prikaza prethodnog opusa može vidjeti, Komadina je vrlo zanimljiv autor po tome što lako mijenja dramaturške strategije tražeći idealnu formulaciju dramske teme. Odnos između realističkih i metaforičkih ili simboličkih elemenata svaki put je drugačiji, a odjeci i inspiracije se kreću od Becketta do grčke tragedije. Pri tome nipošto ne treba misliti da autor mijenja stil pisanja; naprotiv, njegov dramski rukopis je stabilan, prepoznatljiv i autentičan, ali vrlo složen i otvoren, kako na različite dramske i pozorišne elemente, tako i na raznovrsne uticaje i asocijacije na historiju dramske književnosti. Zanimljivo je, dakle, da su njegovi dramski tekstovi vrlo eruditni, ali na suptilan način prikrivaju svoje porijeklo, ili se ne žele razmetati kulturnim citatima, nego na tekstualnom, potencijalno izvedbenom nivou, funkcionišu kao jednostavni, prirodni, životni iskazi likova u takvim situacijama.

Tri nove drame Dragana Komadine – „Na vratima raja“, „Ne osjećam se kao pobjednik“ i „Run, Selma, Run!“ – prezentiraju trajno zanimanje autora za aktuelne društvene probleme (nelegalni migranti u Evropi, nasilje nad ženama) ali svakako, svaka ponaosob, predstavljaju iskorak u formi i dramaturškim sredstvima i pokazuju dinamičan razvoj piščevog dramskog jezika.

„Na vratima raja“ je drama ilegalnih migranata, ljudi koji su preživjeli torture u nemirnim diktaturama i pokušavaju se domoći evropskog – pravednog i demokratskog „raja“. Put ka tom raju za njih je golgota, i Komadina vrlo realistično, čak sa naturalističkim i (kvazi)dokumentarnim elementima opisuje tragične situacije migranata na Lezbosu, u Bosni i Hercegovini i na hrvatskoj granici. Za njih nigdje nema mjesta, svud su nevoljeni i na margini, objekt nasilja i maltretiranja, ali preživljavaju zahvaljujući dubokoj vjeri u tu rajsku Evropu, koja će ih prigrliti i riješiti muka. Glavni lik Ahmad je pri tom proganjan vlastitim traumama i strašnim sjećanjima na policijske torture u domovini i ucjene životom oca. On nastupa kao pošten i moralan čovjek i u protuteži je sa sapatnikom Alijem, koji se dovija na sve nepoštene načine (od uloge žigola do trgovine drogom); iako uvjeren u ispravnost svojih stavova, Ahmad se mora suočiti s činjenicom da ostaje u paklu izbjegličke rute, dok se Ali na svoje nemoralne načine dokopa Evrope i živi lagodno u njoj. Konačni gubitak Ahmadove vjere inicira vrlo zanimljiv dramski

fragment, označen kao njegov san, u kom zamišlja da se naselio u Austriji, ali domaćini koji su ga prihvatili su egoistični i koristoljubivi, neki i direktni fašisti i islamofobi. Ova drama se, kako sam već spomenula, ističe u Komadininom opusu po gotovo naturalističkom stilu i dokumentarnom tonu. No, posve je razumljiva takva stilska odrednica, jer u suočavanju sa stvarnim tragičnim sudbinama hiljada afričkih i azijskih izbjeglica, koji prolaze i kroz našu zemlju, drugačiji dramski jezik čini se nedovoljan, pa na neki način i neumjesan. Vrlo snažan i ironičan dojam ostavlja sekvenca – Ahmadova projekcija stvarnog života azijskog muslimana u Evropi, jer ono što je na svom tragičnom putu vidio uništilo mu je svaku vjeru u ljudsko dobro, milosrđe i solidarnost.

„Ne osjećam se kao pobjednik“ je dramska igra sa sve popularnijim žanrom stand – upa. Interesantno je da Komadina u tom žanru prvenstveno uočava i odlično koristi tipičnu subjektivnu i sebe-opravljavajuću poziciju izvođača, pa iz toga izvodi priču (ne ispovijed, nego maksimalno manipuliranu izvođačku priču) jednog nasilnika nad ženom, koji ženu na kraju i ubija. Sve što govori ovaj lik u svrsi je samoopravljanja i osvajanja simpatije publike – slušalaca – sugovornika. Do te mjere ne vidi svoju krivicu, da se zapravo tek nakon dužeg njegovog monologa razabire o čemu on govori i da se radi o nasilniku i ubojici, a sam sebe predstavlja kao dobrog supruga, punog razumijevanja, kog je „isprovocirala“ svojim ponašanjem supruga, uz pomoć sestre i majke (kao što znamo iz života, nasilnici uvijek tvrde da ih je žrtva nečim „isprovocirala“). No, da gledalac ipak ne bi ostao u potpunosti pod vlašću manipulacije nasilnika (iako dobija u nju izvrstan i uvjerljiv uvid), prisutan je neobičan lik Čistačice, koja se može tumačiti metafizički kao savjest, pravda ili možda smrt. Također, pojavljuju se scene sa suprugom, njenom sestrom i punicom, u kojima sva opravdanja nasilnika padaju u vodu.

Vrlo je zanimljivo povezivanje forme „stand – up-a“ sa ovako mučnom (a aktualnom) temom; stand – up primarno služi komediji, zapravo zasmijavanju publike i lik pokušava da daje komične poente i stvara komičnu atmosferu, ali time zapravo i svoj lik i situaciju čini još sablasnijim. Najzad, „Run, Selma, Run!“ je moderna varijacija na temu te balade, mitskog mjesta naše

kulture. Majka i kćerka nalaze se u pomalo apsurdnoj situaciji u kojoj se kćerka, mlada nastavnica, priprema da interpretira baladu na školskoj proslavi i pridaje tom nastupu veliki značaj, vežući ga za neostvarene glumačke ambicije (saznat će se da ih je imala i

njena majka). Postepeno se razotkriva da je djevojčin otac, koji je poginuo kao borac u ratu, zapravo u modernom vremenu bio neka replika Hasanage; nakon što ju je njegov komandant silovao, muž trudnu ženu izbacuje iz kuće. Nakon toga ga komandant šalje u akciju u kojoj će poginuti. Svi slojevi ove priče pokazuju da su razlozi zbog kojih je „Run, Selma, Run!“ tako važan tekst naše kulture nažalost i takvi, da ona pokazuje jedan tvrdi patrijarhalni mentalitet i nesrećom žena obilježene muško – ženske odnose u njemu, koji nije samo pitanje daleke historije i usmene tradicije, nego nekakvog nadvremenskog mentaliteta muškaraca, i te kako živog i danas.

Dodala bih još jednu značajnu činjenicu, vezanu za sva tri teksta, a naročito za dva potonja: sve drame su sa malom podjelom (druge dvije su čak duodrame) i prilično jednostavne u potencijalno inscenizacijskom smislu. To im daje vrlo dobre šanse na izvedbe. Svakako vjerujem da će do tih izvedbi doći brzo nakon objavljivanja ove knjige, jer i kvaliteta i produkcijska jednostavnost tekstova, kao i već poznato i cijenjeno ime autora, skoro da garantiraju da će ove tri drame brzo i uspješno naći svoj put na pozorišne daske.

Tanja Miletić Oručević

Mostar, 12.3.2026.

OTISCI VREMENA

Srž glumljenja (teatra) je biti ogledalo prirode:

Pokazati vrlini njezino lice,

Preziru njegov vlastiti lik,

A razdoblju i biti vremena obličje i otisak.

(W.Shakespeare)

Kada su mi stigle tri novonapisane drame Dragana Komadine, prvo sam se zapitala koje teme je, u moru svakodnevnih šokantnih vijesti, odabrao. Svaka odabrana je mnogo fantastičnija u stvarnosti no što je bilo čija imaginacija može nadskočiti, mislila sam, pa kako onda biti vremena dati obličje i biti mu otisak?

Ispisane u periodu zadnji pet godina, „Na vratima raja“ 2021.godine, „Run, Selma, run“ 2025. i najnovija „Ne osjećam se kao pobjednik“ 2026.godine, svojom tematikom svjedoče o autorovom duboko emotivnom doživljaju svakodnevnih društvenih previranja, o posljedicama turbulentnih političkih odluka, o moralnoj degradaciji ljudskih vrijednosti, te gradi likove koji postaju svjedoci ovog vremena.

U drami „Na vratima raja“ Dragan Komadina govori o vremenu velikih migracija i kreira glavni lik Ahmada, dvadesetogodišnjaka iz Afganistana, koji prolazi put do Bosne i stiže na granicu sa Hrvatskom. „Game“, tako se imenuje pokušaj prelaska granice iz Bosne u Hrvatsku, dakle u Europu, ovoga puta nije uspio i onesvještenog Ahmada policija u autu vraća u BiH. Sada u agoniji, Ahmad zamišlja svoj dolazak u Beč. Priča, sudbinski slična pričama hiljadama migranata, dobiva svoju dramatiku, umjetničku snagu i osobenost

upravo kroz taj paralelni tok zbilje i fikcije, patnje ovovremenog i nade u izmišljeno. Koliko empatije za svoj lik ima i koliko silovito osuđuje europski konzervativizam i njihovo stav prema migrantima, prema čovjeku prvenstveno, Komadina iskazuje kroz citirane izvode iz govora europskih konzervativnih političara u kojima se iznosi široki spektar antimigrantskih stajališta, od umjerenih nacionalističkih do otvoreno islamofobičnih. Dakle, dramski tekst „Na vratima raja“ zasniva se na tri dramaturške linije: realni svijet, fikcija i dokumentarnost kroz citate u monološkoj formi. I sam nevjerujući da će probuditi savjest čitaoca/gledaoca samom Ahmadovom sudbinom ispričanom kroz vješto isprepletenu dramaturšku strukturu, autor se na kraju svog teksta referira na staru afganistansku basnu o laviću i čovjeku, kao emotivnim fade out predstave, baš kao da pita ima li čovjek katkad milostivo srce, kad već često nema pameti. Jesmo li još uvijek ljudi?

Tematski odabir u drami „Run, Selma, run“, o rodnoj pripadnosti i današnjoj poziciji žene u društvu, omogućila je autoru Komadini da postupkom sučeljavanja narodne balade Hasanaginice, kao „nasljeđenom obrascu mišljenja koji pripada kolektivnom nesvjesnom“ (C.G.Jung) sa pričom majke Fatime i kćerke Selme, klišeiziranih tihih borkinja za ravnopravnost spolova. Najsloženiji po svojoj dramaturškoj strukturi koja se gradi po principu intertekstualnosti, kombinacijama citata (iz narodne balade, Đurine verzije balade i iz filma Forest Gump), te kroz odnos majke i kćerke kroz dijalog i monološku formu koja nastavlja započeti dijalog, kroz glumljenje u sceni sjećanja gdje je majka Fatima Hasan, a Selma Fatima, Hasanova žena, ova drama obiluje furioznim ritmom, a postupkom vješte montaže očekivano postaje iznenađenje, a krhotine likova se slažu u mozaik snažnih i odvažnih žena. Autor ne dvoji, žena se danas, u još uvijek konzervativnom društvu, može izdići iznad arhetipskog, „glavno je

da čovjek umije podnositi patnju“, kaže Fatima i u svojoj tihoj borbi osnažiti sebe, dokazati sebi da se može, jer „misliti na sebe – to je jedini način da preživite i ne izgubite svoje dostojanstvo“. Ne dvoji autor, ali dvoji li bosanskohercegovačka žena?

Tek napisana drama „Ne osjećam se kao pobjednik“ , Dragana Komadinu predstavlja i kao autora koji reagira na društvena zbivanja u ovoj, kao i u zemljama regiona, u kojima su korupcija i nepotizam urušili i dalje urušavaju pravni sustav i pravosuđe uopće. Tema je, nažalost, mnogo složenija u stvarnosti, no što je jedan dramski tekst može obuhvatiti, tako da opredjeljenje autora da se fokusira na priču jednog lika, Njega, razumno je, jer mu omogućava da žestće i sarkastično kritikuje moralanu devijantnost društva u cjelini. A sve započinje u maniru stand up komedije u kojoj On, ubica oslobođen kazne za svoje nedjelo, pokušava ispričati i opravdati svoj zločin. I kroz retrospektivu tri susreta sa Čistačicom, te unutar tih i retrospektivom odnosa sa Ženom, Punicom i Svastikom, Komadina fragmentarno gradi dramaturšku strukturu koja nam tek na kraju otkriva o kakvom je zločinu riječ. Posebno zanimljive su scene susreta sa Čistačicom, koja u prvoj svojoj pojavi iznosi statističke podatke o broju samoubojstava i ubojstava u svijetu. „Najveći postotak nasilnih smrti nije od terorizma niti rata... Nekad smo se više međusobno ubijali. A danas se više i brže gine od ruke srodnika ili prvog komšije nego od vojnika neke strane države“. Nadalje, sa metlom u ruci, kasnije i sa kosom, kao ispovjednik neki provocira Njega da prizna svoj zločin. Ko je Ona? Autorov glas? Pokušaj da počisti nered iza ovakvog lika i da, podvučeno crvenom bojom, to bude kraj ovakvim likovima! Da, Dragan Komadina, i kao dramatičar, profesor, intelektualac, suprug i otac, ne osjeća se pobjednikom u ovom vremenu, već živi sram kao svoj otisak moralnog razočarenja.

I na kraju, sve tri drame ukazuju da je odabir teme, u vremenu u kojem vijesti jedna za drugom nadmašaju svaku fantastiku, izazov autoru da kroz zanimljivu dramaturšku strukturu zaintrigira pažnju gledaoca. Komadina je, kao vješt dramaturg, koristeći fragmentarnost, intertekstualnost, montažu, ispisao dramske tekstove koji će, zasigurno, biti inspiracija teatrima u repertoarskoj profilaciji suvremenosti, njegovi likovi će biti umjetnički provokativni glumcima, a gledaocima... zasigurno ne ležerno sjedenje na stolicama.

Dubravka Zrnčić-Kulenović

NA VRATIMA RAJA

L I K O V I:

AHMAD, dvadesetogodišnji izbjeglica iz Afganistana

ALI, njegov prijatelj i vršnjak kojega je sreo na putu
prema Europi

EVA, voditeljica centra za migrante u blizini Beča,

HERMAN, Evin otac i stolar po zanimanju

TALIBAN 1 I TALIBAN 2, igraju isti glumci kao POLICAJAC 1 i
POLICAJAC 2

Radnja se temelji na dvije međusobno isprepletene i nekronološki strukturirane razine: onoj koja se stvarno dogodila i sastoji se od postaja Ahmadovog puta od Afganistana do Bosne, i ona koja je zapravo njegova projekcija života u europskom "raju." Obje ove razine se spajaju u dramaturgiji košmara u jednu dok onesviještenog Ahmada u policijskom vozilu Granične policije RH voze prema graničnom prijelazu kako bi ga vratili u Bosnu i Hercegovinu. Dakle, sve što se događa u Beču je zapravo Ahmadova fikcija i zamišljanje budućeg života kojemu teži dok ga u zbilji protjeruju iz Hrvatske.

Ovaj bi se komad trebao igrati na tri jezika – tako da svatko od likova govori svojim jezikom paštunskim, njemačkim i hrvatskim.

Ahmad bi u prizorima u Beču također trebao govoriti svježe savladanim njemačkim.

HERMAN 1

(monolog)¹

Zašto baš dolazite u Evropu? Zašto? Jer smo snošljiviji, blagonakloniji, mirniji od ostatka svijeta. Ovdje se lako ulazi, i lako ostaje. Nigdje na svijetu se ne izdvaja toliko za socijalnu pomoć kao u Evropi. Hoćete ležati, ništa ne raditi i sisati naš novac. Što ne idete u Kinu ili Japan? Oni vas ne primaju. Nikad vam neće dati državljanstvo. Nikad. A nas se još optužuje da smo ksenofobi...da vas ne volimo...Nije istina. Niste vi rođeni gluplji ili manje inteligentni. Vi se samo užasno sporo i loše integrišete u naše društvo. Ako vas pustimo da se useljavate u Evropu, i to po milion godišnje, onda ćemo dugoročno uništiti temelje Evrope, njezino društvo, ekonomiju i kulturu, a sve to opet neće biti dovoljno da bismo vam pomogli. Moramo rješavati probleme ondje gdje se događaju, jer ovakvo gašenje požara nema smisla. Za vas je takva pomoć premala, a za nas je ovaj teret pregolem. Takvu imigraciju treba da zaustavimo.

2. MORIA, LESBOS, GRČKA

Izbjeglički logor. U blizini je noćni bar. Odjekuje Marleyjeva stvar "Get up, stand up". Ahmad leži na podu. Pokušava zaspati. Stavlja glavu pod jastuk. Ulazi Ali. Gleda Ahmada kako se prevrće. Onda se počne njihat u ritmu muzike.

¹ Svi Hermanovi monolozi su temeljeni na govorima europskih konzervativnih, političara poput Victora Orbana u kojima se iznose široki spektar aniiigrantskih stajališta, od umjerenih nacionalističkih do otvoreno islamofobičnih.

ALI

Get up, stand up...don't give up the fight...get up stand up...

AHMAD

Pusti me da spavam.

ALI

Da spavaš?! Lord, lord...stand up for your rights...

AHMAD

Da, da spavam. Ujutro moramo ustati rano. Ne zaboravi.

ALI

Da stojimo u redu i da nam onaj smrdljivi šupak Yanos opet kaže kako dokumenti još nisu gotovi i kako moramo biti strpljivi? Ti stvarno vjeruješ u onu: ko rano rani dvije sreće grabi. To za nas muslimane ne vrijedi. Još ako si iz Afganistana. Mi zorom možemo dobiti samo kurac – kurac za doručak, kurac za ručak i kurac za večeru. To je evropski meni za nas!

AHMAD

Opet pričaš gluposti...papiri će stići sutra...

ALI

Sutra?!

AHMAD

Ako ne sutra onda sigurno ove sedmice. Onda idemo trajektom do Soluna. Njemačka više nije daleko.

ALI

Jebote, jesi li ti normalan? Jesu li ti isprali mozak? Osvrni se, pogledaj malo oko sebe...Čuješ li...ne možeš zaspati...ljudi se provode...na sto metara od ovog jebenog zatvora je noćni bar i jebe se njih za nas i naše dokumente...oni su došli na odmor...i još usput mogu vidjeti kavez s muslimanskim zvijerima. Get up, stand up...

AHMAD

Ti bi se vratio tamo? Talibanima? (Ali šuti.) Čuješ li? Pitam te bi li se vratio da te...

ALI

Prestani, prestani...ne bih se vratio. Ali ne volim da me ponižavaju...ni ovdje u Grčkoj, ni u Afganistanu...nigdje...nigdje...

AHMAD

Ovo je u svakom slučaju daleko manje poniženje od onoga kroz što smo prošli. I ti to dobro znaš. Zato ne seri! Pokušaj zaspati. Ili me barem pusti na miru.

ALI

Pustiću te na miru...(Zagrabi svoj ruksak i krene prema izlazu.)

AHMAD

Gdje ćeš?

ALI

Jesi čuo da je jučer umrla ona žena iz Jemena?

AHMAD

Jesam.

ALI

Znaš li od čega je umrla?

AHMAD

Ne znam.

ALI

Ugrizla je zmija. Ovdje se ne umire od gladi. To je u svakom slučaju daleko manje poniženje.

AHMAD

Ali....

ALI

Zbogom.

AHMAD

Ali, gdje ćeš?

ALI

Odlazim. Platilo sam liku da me prebaci. Krećemo za dva sata.

AHMAD

Otkud ti lova?

ALI

Ah...ovo je turistički otok...get up, stand up, don't give up the fight....

(Ali izlazi.)

HERAT 1, AFGANISTAN

Ahmad leži na podu. Ulaze dvojica talibana.

TALIBAN 1

Jesi se naspav'o?

Ahmad šuti.

TALIBAN 1

Šta je? Jesi l' to nešto loše sanj'o?

AHMAD

Gdje mi je otac? Želim da ga vidim. Obećali ste da ću ga vidjeti danas.

TALIBAN 1

Polako., polako...gdje žuriš.

TALIBAN 2

Dogovorićemo se...pa ljudi smo...je li tako?

Ahmad šuti.

TALIBAN 2

Je li tako?!!

AHMAD

Hoću da vidim oca!

TALIBAN 2

Zato smo tu...da ti pomognemo.

AHMAD

Tako što mi već tri sedmice govorite sutra, sutra, sutra....kad je
to sutra više?

TALIBAN 2

Hoćeš reći da mi božji učenici lažemo?

AHMAD

Mora da ste mi ubili oca? Je li to ? Ubili ste ga?

TALIBAN 2

Nismo. Ne ubijamo mi tek tako. Bez suda i pravde.

TALIBAN 1

Otac ti je živ.

TALIBAN 2

Živ da življi ne može biti. Samo tvrdoglav...i neće da nam pomogne...ako te ne pustimo da odeš iz zemlje.

AHMAD

Lažete, sigurno lažete, otac to nikada ne bi tražio...nikada ne bi otrovao drugu djecu u zamjenu za moju slobodu...znam ga...(Zgrabi Talibana 1 za ramena i protrese ga.) Recite da je to laž! Recite! (Taliban 2 ga odgurne s Talibana 1.)

TALIBAN 2

To je njegova želja. Otac te jako voli i učinit će sve za tebe, a ti si jedno obično derište koje ne zaslužuje njegovu ljubav.

AHMAD

Još će me talibani učiti ljubavi...

TALIBAN 2

Želiš li napustiti zemlju?

AHMAD

(nakon kraće stanke)

Da, ali...ne bez oca!

TALIBAN 1

Nisi u poziciji da postavljaš uvjete.

TALIBAN 2

Što prije odeš, prije ćeš se javiti ocu. Možeš odmah iz Pakistana. I operacija škola može početi.

AHMAD

Može...

TALIBAN 2

Pametno dečko.

AHMAD

...ali pod jednim uvjetom...

TALIBAN 1

Rek'o sam ti da nisi u poziciji da postavljaš uvjete...

AHMAD

...hoću da ga vidim prije odlaska!

TALIBAN 2

Može...

(Taliban 1 iznenađeno pogleda Talibana 2 koji mu samo namigne.)

TALIBAN 2

...ali pod jednim uvjetom!

SARAJEVO

Ahmad prodaje maramice.

AHMAD

Marka...hey, brother...inšallah...hvala, hvala...Marka...

Prilazi mu Ali.

ALI

Slušaj, imam nešto važno da ti kažem.

AHMAD

Pusti me. Vidiš da radim.

ALI

Dođi, ovamo...(povuče ga za sobom)...

AHMAD

Koji ti je kurac...radim, čovječe...radim za razliku od tebe. (*Obrća se zamišljenim prolaznicima dok ga Ali vuče na stranu.*) On moj brat...svi smo mi braća! (*Aliju*) Prestani!

(Ali ga konačno izvuče izvan vidokruga prolaznika.)

AHMAD

Šta je, jebo te? Šta je? Šta radiš scenu? Ponašaj se ko idiot.

ALI

Jedini idiot ovdje si ti. Ali ako me poslušaj, to ti može promijeniti život...

AHMAD

Šta je sad?

ALI

(pokazuje mu paket tako što ga uzvuče ispod duksa)

Ovo trebamo ofurati do Tuzle. Za tri milje, tri milje eura.
Kontaš? Tri milje eura...Rizik nikakav, sjednemo u bus i odvučemo
robu...

AHMAD

Zašto ja? Zašto to ne uradiš sam?

ALI

Jer si ti moj brat. Puno tog smo prošli u ova tri mjeseca. I treba
nam ozbiljna svota za sigurno prebacivanje u Hrvatsku. Ovako tri,
četiri poslića...i eto nas preko granice...goodbye Bosna!

AHMAD

Jesi li ti normalan? Hoćeš da s tobom dilam drogu?

ALI

Da. To je jedini način da zaradimo neku lovu i sigurno se
prebacimo preko granice. Ne mislim više prodavati maramice da bih
zaradio za kartu do Bihaća. To je slijepa ulica, jebo te...to je
logor za idiote...koji ću kurac tamo...da me jebu Bosanci i
Hrvati...taj film nećeš gledati.

AHMAD

E vidiš ja hoću baš gledati taj film....

ALI

Da te na granici jebu jedni i drugi? To hoćeš?

AHMAD

...ne, nego prodavaću maramice, zaraditi lov, a onda otići do Bihaća i tamo čekati priliku da se prebacim u Hrvatsku. Prešao sam dvije hiljade kilometara u tri mjeseca, i nisam postao kriminalac, neću ni sada kad smo pred ciljem.

ALI

A Alija ko jebe? On može postati kriminalac, on je ionako Hazar...niže biće...

AHMAD

Svako bira svoj put, govorio mi je rahmetli otac.

ALI

Rahmetli otac, pa rahmetli otac...šta je on? Neki mučenik? Poginuo na Allhovu putu?

AHMAD

Pazi šta pričaš!

ALI

Još prijetiš...ti i tvoj pokojni stari...dvojica na jednoga, a?

AHMAD

(gađa ga paketom maramica)

Prestani!

ALI

(otvara paket, izvlači maramicu, stavlja u usta i žvače je)

Uh...što je ukusna muslimanska muka...

AHMAD

(ponovno ga gađa)

Prestani, rek'o sam!

ALI

Probaj...pravo su ukusne...

AHMAD

Prestani, čuješ li!

ALI

I tvom rahmetli starom bi se svidjele...ove maramice...njam..njam...

(Ahmad se baci na njega. Tuča. Ahmad je nadjačao. Sjedi mu na prsima i sprema ga još jednom udariti šakom u glavu. Zastane. Obojica teško dišu.)

ALI

Šta je...šta si stao...dokrajči me...bolje da me ti ubiješ nego oni psi
tamo na granici. Lakše je kad te ubije brat.

AHMAD

Sad smo opet braća?

ALI

Ovdje u Evropi smo za njih svi isti...tamni, crni,
smrdljivi...odvratni imigranti...i još pri tom muslimani...

AHMAD

Nisu svi takvi. Ima i dobrih ljudi ovdje.

ALI

A to...ko biva ovi domaći muslimani pa smo im dragi...možeš misliti...jedva čekaju da nam vide leđa...

AHMAD

Obećaj mi da ćeš vratiti ovaj paket.

ALI

Ne mogu.

AHMAD

Moraš. Nema druge.

ALI

Ima druge. Uvijek ima druge, moj Ahmade. Ti si barem im'o oca. Ja nisam imo nikoga. Osim sestre. Odgajali su nas djed i baka. Roditelji su nam poginuli u minskom polju. Nama nisu mijenjali pelene. Nisu imali para da ih kupe.

AHMAD

Žao mi je, Ali, stvarno mi je žao...ali paket moraš...

ALI

Žao ti je?!!! Možeš mislit kako je meni žao što su me natjerali da gledam kako mojoj šesnaestogodišnjoj sestri režu klitoris.
(Ahmad ga pusti i sjedne pored njega. Tišina.)

AHMAD

Je li ona...

ALI

Živa? Jeste ostala je kod djedove rodbine u Quetti...tamo smo se sreli...sjećaš se?

(Ali mu pruži ruku, očekujući da mu vrati paket droge. Ahmed nakon dužeg razmišljanja, izvuče paket iz džepa i preda ga ponovno Aliju.)

AHMAD

Samo ovaj put...Ali bez mene.

ALI

Zaradiću za obojicu.

Ali se nasmije, mahne mu i krene.

AHMAD

Samo da ne bude ko na Lezbosu...

ALI

Tad me izradio onaj Kurd.

AHMAD

Nikad mi nisi reko kako si zaradio onu lovnu?

ALI

Guzio jednu stariju Šveđanku sedam noći, all inclusive. (*namigne mu i krene*)

AHMAD

Čuj Šveđanku...opa...imaš li adresu?

ALI

Nemam. Ne bi' se htio vezati. Mi smo njima ionako egzotika. A i one nama...

Rastaju se nasmiješeni.

HERMAN 2

(*monolog*)

Mi Europljani izumiremo, a rupu nam u broju stanovnika pune useljenici. S novim generacijama postajemo sve gluplji i sve manje obrazovani. Inteligencija se nasljeđuje. Obrazovani ljudi vjerojatno će imati djecu koja će biti inteligentnija, ali će ih biti manje. U budućnosti će se rađati generacije koje će biti gluplje od onih koje imamo danas. Obrazovanje može pomoći, ali ako roditelji ne ulažu u obrazovanje svoje djece, onda smo opet na početku.

Masovna je migracija zamaskarina je kao humanitarno pitanje ali prava joj je priroda okupacija teritorija. A ono što je za vas stjecanje teritorija, to je za nas gubljenje teritorija. Krda branitelja ljudskih prava osjećaju neodoljivu potrebu da nas prekore i iznesu optužbe na naš račun. Mi ksenofobi?!!! Istorija naše civilizacije je istorija uključivanja i ispreplitanja

kultura. One koji su došli ovamo kao novi članovi porodica, kao saveznici ili kao ratni prognanici u strahu za vlastiti život, pustili smo u zemlju da u njoj izgrade novi dom.

Ali sve vas koji ste ovamo došli s namjerom da promijenete našu zemlju, da oblikujete našu naciju prema samima sebi, ili ste došli nasiljem i protiv naše volje, vas ćemo uvijek dočekivati s otporom.

BEČ, HERMANOVA RADIONICA

Eva i Ahmad se seksaju.

AHMAD

(svršavajući)

Allahu ekber!

Eve se njegova izjava i nije baš svidjela. On se luđački smije, a ona se samo pravi da joj je smiješno.

EVA

Stvarno si lud...

AHMAD

Imam jedno pitanje za vas, frau Eva?

EVA

Recite, her Ahmad!

AHMAD

Lične je prirode?

EVA

Razmisliću...

AHMAD

Dobro razmislite: jesam li vam ja prvi obrezani muškarac u životu?
(*Eva se vidno štrečne. Pokušava nešto odgovoriti, ali joj ne ide.*)

Eva...jesam li rekao nešto pogrešno?

EVA

Ne...samo mi je zazvučalo malo...grubo...

AHMAD

Oprosti...nisam te želio povrijediti

Oblače ili popravljaju odjeću.

EVA

Nešto si mi šutljiv zadnjih dana? Šta se dešava s tobom?

AHMAD

Zamisli da u nekom bečkom pozorištu u nekoj sceni glumac izgovara
„Alahu ekber“ dok svršava. Misliš da bi to bilo ok?

EVA

Otkud ti sad to...šta ja znam...bilo bi možda blasfemično...

AHMAD

Blasfemično? Bojite se da ne uvrijedite osjećaje muslimana...

EVA

Ne bih to zvala strahom...

AHMAD

Nego kako?

EVA

...nego dostignutim nivoom zaštite ljudskih prava. Uostalom, šta ja znam, nisam direktorica pozorišta.

AHMAD

Ali voliš pozorište...

EVA

Volim...samo nemam vremena koliko bi' htjela...rad u centru me previše okupira...

AHMAD

Zašto mene ni jednom nisi pozvala u pozorište?

EVA

Nisam znala da te interesuje.

AHMAD

Rekao sam ti.

EVA

Kad...ne sjećam se..oprosti, ali se stvarno ne sjećam...meni je drago
da te interesuje...

AHMAD

Eva...

EVA

I ja ću već za vikend pokušati....

AHMAD

Eva...

EVA

...da nam nabavim karte...

AHMAD

Prestani!

EVA

Ali, zašto, ako želiš da ideš u pozorište...

AHMAD

Rekao sam da prestaneš! Čuješ li, prestani!

EVA

Ahmade, šta nije u redu?

AHMAD

Ništa nije u redu, Eva, ništa!

EVA

Znala sam...otkad si postao šutljiv...

AHMAD

Ništa ti ne znaš. Dobar ti je moj muslimanski kurac, ,ali ne i moje muslimansko, pri tom, tamnoputo lice, s kojim ne želiš da ideš u pozorište. Dobar sam samo za radionice i za kreveta. Tvoj mali Aladin iz Afganistana! Protrljaš klitoris i eto ga. Ko duh iz boce!

EVA

Grozan si...nisam to zaslužila...

AHMAD

A od mene očekuješ da budem pokorni sluga. Šutljiv, veseo i nevidljiv. A vječno dostupan i pouzdan. E pa draga direktorice imigrantskog ureda frau Eva – grozan sam, stvarno sam grozan. Hvala vam što ste nesretnog mladića iz Afganistana pretvorili u poslušnu životinjicu nižeg ranga. ALI zna biti gad, pa ipak je često u pravu.

EVA

Mogla sam i pretpostaviti...kad si zadnji put bio u kontaktu s njim?

AHMAD

U kontaktu? Dokle je ovo došlo...možda Ali pretjeruje kad kaže da su koronu izmislili samo da zaustave migrante, ali muka mi je od vaših mjera i pravila za čovjeka, a u stvari su protiv njega.

EVA

Zamolila sam te da se ne viđaš s njim...

AHMAD

Ne viđam se. Vidjeli smo se jednom!

EVA

Je li još uvijek s onim islamistima?

AHMAD

Oni nisu nikakvi islamisti. Ako imaju brade, ne znače da su islamisti.

EVA

Ok, nisu islamisti. Je li još s tim bradonjama?

AHMAD

Koliko znam jeste. Popravlja im auta. Održava vozni park...

EVA

Oni su opasni.

AHMAD

Zato što su muslimani i nose brade odmah su opasni , jel' tako?

EVA

Ta humanitarna organizacija je paravan za dilažje droge. I ne približavaj im se. Oni su pod nadzorom. Prate ih.

AHMAD

Kako znaš?

EVA

Došli su do mene, raspitivali se za Alija, pitali kakav je bio u centru i zašto je otišao.

AHMAD

Šta si im rekla?

EVA

Istinu. Za razliku od nekih.

(Tišina.)

AHMAD

Eva....

EVA

I samo da znaš, ova direktorica imigrantskog ureda se stvarno zaljubila u nesretnog mladića iz Afganistana i hoće da mu pomogne svim srcem i dušom. A on...on ponekad mora biti poslušna „životinjica“ – za njegovo dobro.

AHMAD

Znam...(pokušava je zagrliti, na što se ona samo izmakne)...Eva...

EVA

Bude li dobar, odvešće ga u pozorište, uskoro.

(Izlazi. On ostaje sam.)

QUETTA, PAKISTAN

Susret Ahmeda i Alija. Autobusni kolodvor Quetta, u zapadnom Pakistanu. Ahmed s ruksakom zadihano dolazi do Adija, zamalo se sudare.

ALI

Hej, polako...gledaj kud hodaš, čovječe!

AHMED

Oprosti, ali upravo sam fulio bus za Taftan...

ALI

Nisi fulio.

AHMED

Kako nisam? Nema ga...Trebao je biti u 10.00 na peronu broj 3. Peron broj tri – nema busa!

ALI

Kasni. Dojava o postavljenoj bombi.

AHMED

Hvala Al Qaidi! (*obojica se iskreno nasmiju*) I ti ideš za Taftan?

ALI

Idem preko Taftana.

AHMED

I ja isto. Do tamo nam je deset sati truckanja.

ALI

Čim pređemo granicu, ceste su puno bolje. Iran je druga priča.

AHMED

Otkud si?

ALI

Iz Bamyana.

AHMED

Hazar? Iran je druga priča, a? (*čak mu se blagonaklono nasmije*)

ALI

Ne mislim se zadržavati u Iranu. Braća šiiti mi neće pomoći. Idem u Evropu.

AHMED

Onda čekamo zajedno taj bus. (*Izvadi limenku Coca Cole i nazdravi.*) Za Evropu! (*Otpije a potom ponudi i Alija.*)

ALI

Za Evropu! (*I on otpije.*)

BEČ, HERMANOVA RADIONICA

Ahmad mete radionicu. Herman sjedi i gleda jasllice što su ih upravo završili za Božićnu štalicu.

HERMAN

Mora da žuriš negdje...

AHMAD

Otkud vam to?

HERMAN

Dižeš toliko prašine.

AHMAD

Izvinite...

HERMAN

Nemojte mi se izvinjavati, nego sjedni ovdje pored mene. (*Ahmed sjedne ne ispuštajući metlu iz ruku.*) Nakon posla, treba sjesti i uživati u onome što napraviš. Inače, nema smisla. (*Gledaju jaslice neko vrijeme.*) Znaš li za koga su ove jaslice?

AHMAD

Za Isusa!

HERMAN

Za crkvu, i to Karlovu crkvu...katedralu Habzburškog carstva, napravio je Karlo Šesti prije gotovo tristo godina. Znaš li ti to moj...kako 'no...?

AHMAD

Ahmad.

HERMAN

...moj Ahmede...

AHMAD

Ahmad!!

HERMAN

Svejedno...i meni su ukazali čast da ovaj Božić napravim jaslice za Karlplatz. Možeš li ti to zamisliti? Ne možeš...Naravno, da ne možeš...ti jedva čekaš da pobjegneš nakon što završimo s

poslom...uvijek ti se nekog vruga žuri...gdje bi ti? Da se nađeš s
onim kriminalcem...kako se ono zvao...Alija?

AHMAD

Ali.

HERMAN

Svejedno. Ti ne znaš da ti je upala kašika u med, Ahmede...ne znaš
ti koliko imaš sreće što radiš kod mene...doduše da se Eva nije
toliko zauzela ne bi' te nikad primio...ne volim migrante...Ali, ona
mi je sve...njoj bi svaku želju ispunio...(Izvadi plosku iz unutarnjeg
džepa i nagne. Ponudi Ahmadu. Ovaj odbije.) A...vi ne
pijete...normalno...vi niste alkoholičari...vi živite zdravo...Slušaj
Ahmede, nemoj da bi ti palo na pamet da se opet vucaraš s tim
jebenim teroristom! Jes' li me čuo? Jes' li?

AHMAD

Jesam.

HERMAN

Zakuni se! Ajde, zakuni se!

AHMAD

...Kkkunem se!

HERMAN

Ne tako, kunem se ovom svetom viljamovkom da više nikad u životu
neću vidjeti onog terorističkog smrada Aliju! (*Pouvče iz
ploske.*) I onda moraš povući gutljaj. Da ovjeriš zakletvu i da
sklopimo savez! (*Ahmad ga bljedo gleda.*) Ajde...šta si blen'o?

AHMAD

Ne pijem...

HERMAN

E popićeš za zakletvu...il' letiš na ulicu! Biraj! Gdje si poš'o?

AHMAD

Moram do Eve...

HERMAN

Samo probaj. Da nisi mrdno odavde dok ne daš zakletvu. Inače, mogo bi' joj svašta reći...naprimjer da se pišaš po jaslicama...

AHMAD

To nije istina!

HERMAN

A volio bi' se ponekad popišati, jel' de? Volio bi, a?

AHMAD

Ne, ne, ne...

HERMAN

Onda zakletva! (*tutne mu plosku u ruku*) Ajde!!! Kunem se ovom svetom viljamovkom...

AHMAD

Kunem se ...

HERMAN

Tako je...

AHMAD

...da se nisam pišao po jaslicama.

HERMAN

(izvuče odnekuda stolarsku sjekiricu)

Slušaj ti smrdljivi gade, ima da se zakuneš onako kako sam ti rek'o, inače, Eve mi moje, stuću ti glavu ovom sjekiricom. Onda? Kunem se ovom svetom viljamovkom...

AHMAD

Kunem se ovom svetom viljamovkom...

HERMAN

... da više nikad u životu neću vidjeti...

AHMAD

...da više nikad u životu neću vidjeti...

HERMAN

...onog terorističkog smrada Aliju!

AHMAD

...Alija.

HERMAN

Onog terorističkog smrada Aliju! Reci!

(Ahmad povuče gutljaj iz ploske i prkosno ga pogleda. Kratka napeta tišina.)

HERMAN

Sad smo sklopili savez! (uzme mu plosku i potegne)

OKOLICA KONYE, TURSKA

Na jednom odmorištu pokraj ceste Konya – Izmir.

AHMED

Koliko još imaš para?

ALI

Koliko imam para? Kako si mogo ispast' tako glup, čovječe?

AHMED

Pitam te koliko imaš para!

ALI

A ja tebi kažem da si isp'o najobičniji glupan.

AHMED

A ja tebi kažem da me prestaneš jebavati u zdrav mozak, nego da vidimo koliko imamo para zajedno i da vidimo kako ćemo do Izmira. Otamo se vidi Lezbos. To je spas. Početak Evrope.

ALI

Jebo te početak Evrope da te jebo. Dat mu lovu unaprijed i ispušit milju eura, ne mogu vjerovat...

AHMED

Ja imam još 870 eura. A ti?

ALI

(izvadi zgužvanu gutu novčanica i baci je pred Ahmeda)
Eto, koliko imam...broji eure usred ove turske vukojebine.

AHMED

(brojeći novčanice)
Turska je raj u odnosu na moj Herat.

ALI

A iz Herata si ? Onda ti baš nije lako...tebi je sve raj...Tadžik?

AHMED

Ne, Paštun. Otac mi je tamo radio kao učitelj. Rođen sam u Kabulu, ali ga se praktično ne sjećam. Majka je rano umrla...tako da mi je otac bio sve...to je većini kolega i komšija bilo van svake pameti...oca su gledali kao čudaka jer se nije želio oženiti...muško a mijenja pelene...675!

ALI

Broj pelena koje ti je promijen'o?

AHMED

Ne, lova koju imaš!

ALI

Ahmad...*(Ovaj ga pogleda.)* Znaš, razmišljao sam o tvom ocu...on je stvarno superman...

AHMED

Ne pretjeruj.

ALI

Ali, fakat je čovjek dao život da zaštiti tu djecu...svaka čast...pokušao je sve...kupovao vrijeme...ti si uspio otići jer ti je držao vrata otvorenim, on je iza toga pokušao pobjeći...nije uspio...

AHMED

Zašto mi to sada govoriš?

ALI

Zato što je djelovao. Nije samo srao i pričao. Jedino se tako možemo suprotstaviti talibanima.

AHMED

Ti idioti su sigurno našli već nove ljude iz škole koji su usuli otrov u lokalni vodovod...djeca su se razboljela, onda su talibani rekli njihovim roditeljima da ne trebaju slati djecu u školu jer

ih tamo truju. I tako su ispali njihovi zaštitnici. Uvijek se nađe neko ko podleđe pritisku.

ALI

Šta si rek'o?

AHMED

Uvijek se nađe neko ko...

ALI

Ne, to...koliko love imamo?

AHMED

Čekaj...675 plus 870 jeste jednako...

ALI

(tipka na mobitel)

Kako si rek'o...šesto...

AHMED

...1545!

ALI

Vidi se da ti je stari bio učitelj!

HRVATSKO-BOSANSKA GRANICA

(Dva hrvatska granična policajca otvaraju vrata policijskog kombija. Unutra je sam Ahmad.)

POLICAJAC 1

Ajde, brate stigli smo. Nema više spavanja.

POLICAJAC 2

Diži se, stoko. *(Grubo podigne Ahmada.)* Vraćaš se u domovinu.

AHMAD

Bosna nije moja domovina. Ja sam Afganistanac.

POLICAJAC 2

Svejedno. Sve go muslić. Ajde sikter svojim!

POLICAJAC 1

Stani!

POLICAJAC 2

Šta stani? Šta sad jebeš čovjeka kad je uzbuđen zbog povratka u domovinu?

POLICAJAC 1

Stani, čovječe, pa nećemo ga ovakvog pustiti...vidiš kakav je...(Policajcu 2) Drži ga. (Ovaj ga ščepa, Ahmad se otima, ovaj mu zada udarac koljenom u trbuh, on se zgrči.) E to je super...tako ga drži na koljenima...(Priđe mu otvori jednu kutiju i šminka modricu na njegovom licu.) Da ne šire laži...kako loše postupamo s njima...tako..još malo i biće ti lice ko bebina guza....

POLICAJAC 2

Da samo znaš kako ti dobro stoji ta boja...ne bi je nikada opro...(smije se svojoj „fori“)....(Glas na motoroli kaže: „Isporuka za sat vremena. Pričekati.“)....Mačak 10, potvrdio. E jebemu mater...ovako stalno...

POLICAJAC 1

(Ahmadu)

Šta si se ušutio? (Gura mu zrcalo ispred lica.) Vidiš kako sam te sredio. A? Jesi li zadovoljan?

POLICAJAC 2

(udari ga pendrekom u slabine)

Čuješ li šta te pita? Jesi li zadovoljan sa šminkericom?

POLICAJAC 1

Ne seri...i bez suvišnog nasilja. (Ahmadu) Šta kažeš? (Vadi mali zamotuljak iz džepa.) Hoćeš sendvič? (Ahmad se bori sa sobom da ne uzme.) Šteta...moraću sve sam...(ugriza sporo i naglašeno žvače)

POLICAJAC 2

(vadi malu plosku iz unutarnjeg džepa)

Hoćeš li malo rakije? Domaća, kruška...ajde...potegni...

POLICAJAC 1

Ne vrijeđaj, čovjeka.

POLICAJAC 2

A...musliman...pa dobro možda jedan gutljaj...a? Dok Allah ne gleda...*(opet se smije vlastitoj „fori“)*...

AHMAD

Pseto...

POLICAJAC 2

Šta si rek'o?

POLICAJAC 1

Ajde uzmi malo sendviča...nemam koronu...ajde...*(Ahmad ga samo presiječe pogledom.)*

POLICAJAC 2

(Ahmadu)

Šta si reko? *(Obori ga na leđa i sjedne mu na prsa.)*...šta si reko?
(Opali mu šamar.)

POLICAJAC 1

Ej, ne kvari mi šminku.

POLICAJAC 2

Pitam te šta si reko? (*Još jedan šamar*)

POLICAJAC 1

Koji ti je kurac? Sad sam ga sredio, i ti ga udaraš po licu, kretenu...

POLICAJAC 2

Pusti me...ja pseto, je li? Ja pseto? Pizda li ti materina ona balijska, ja pseto...

AHMAD

Ali je bio u pravu. Ali je bio u pravu. Vi se samo bojite sile.

POLICAJAC 2

Ko je Ali? Neki vaš svetac?

AHMAD

Moj prijatelj.

POLICAJAC 2

Lijep prijatelj...(*Na silu mu gurne plosku u usta i tjera ga da pije rakiju.*) Ajde...malo križarskog goriva...ha, ha, ha...

HERMAN 3

(monolog)

Mi smo Europljani nastavili s pokušajima da dosegnemo Sunce, doletjeli smo mu preblizu i stropoštali se na zemlju. Posvuda oko nas su ruševine – svi naših snova, naših religija, naših političkih ideologija i drugih težnji, koje su se, jedna za drugom, sve pokazale lažnima. I premda više nemamo iluzija ni ambicija, ipak smo i dalje ovdje.

Šta ćemo sad?

Hoćemo li i dalje govoriti da Bog ne postoji, i da se ne trebamo brinuti i da trebamo samo uživati u životu?

Hoćemo li i dalje govoriti da je strah tek loš savjetnik, u ličnome i u društvenome životu, a ne raditi ništa da ga pobijedimo?

Hoćemo li i dalje govoriti da su granice najgori ljudski izum i puštati nepozvane da nam određuju kako trebamo da živimo i da se vladamo u našoj kući? Dokle će najtolerantniji podnositi netolerantne? Postoji li granica? Kad treba reći dosta?

Svi smo mi rođeni jednaki i s jednakim pravima i svi bi trebali imati jednaka prava, ali to ne znači da su nam sposobnosti svima iste.

Nemam poštovanja prema nekome ko živi od socijalne pomoći, a istovremeno ne voli i ne priznaje državu koja mu to pruža, ne čini dovoljno za obrazovanje svoje djece i stalno stvara nove generacije djevojčica koje nose maramu na glavi. Nemam!

BEČ, HERMANOVA RADIONICA

(Ahmad brus-papirom obrađuje jasllice. Ulazi Eva.)

EVA

Kako si?

AHMAD

Nikad bolje.

EVA

Otac mi je rek'o da je zadovoljan jasllicama. *(Ahmad šuti)*...a ti, jesi li ti zadovoljan? *(Opet šuti.)* Šta je bilo?...nešto ti je rekao...reci mi...on zna biti grub...ali ima zlatno srce...

AHMAD

Dođi...

EVA

Šta želiš?

AHMAD

Dođi i sjedi ovdje...

EVA

Ne...otac će nas ubiti...

AHMAD

Neće...sjedi...(Eva oprezno sjedne. On je počne njihat.) Eto, ti si sada beba Isus...(ona se nasmije)...ovako me je ljuljao moj otac...i čitao...Stara lavica odgojila je usred pustinje sina, mladog lava. Usadila mu je mržnju prema čovjeku koji mu je ubio oca i dva brata. Kada je mladi lav odrastao i osjetio golemu snagu i bla bla, bla....

EVA

Nemoj, molim te preskakati....baš me zanima.

AHMAD

Šta te zanima?

EVA

Priča o mladom lavu.

AHMAD

Mene zanima zašto si me uopšte dovela ovdje?

EVA

Šta je bilo? Mora da ti je nešto rekao...reci mi, Ahmade!

AHMAD

Ne fakat me zanima na kojem principu radi vaša evropska savjest...?

EVA

Šta ti je uradio?

AHMAD

...zar mi je faca jebeno migrantsko patetična? Zar mi na čelu stvarno piše: save poor muslim?

EVA

Ahmade prestani...

AHMAD

O, beba Isus se ljuti...psstt...

EVA

Ako ti je otac nešto rekao, mogu razumjeti i izviniti se u njegovo ime...

AHMAD

Nemaš mi se zašto izvinjavati...ne bismo očeve...ni ja nisam birao da se rodim kao Afganistanac, Paštun, musliman...da sam mogao birati rodio bih se kao Švicarac, glumio neutralnost i uživao u luksuzu. Ovako zavisim od Vaše milosti, mali Isuse!

EVA

Šta ti zapravo hoćeš?

AHMAD

Hoću da pobjegnemo zajedno odavde.

EVA

Da pobjegnemo?

AHMAD

Da samo ja i ti. (*Eva šuti.*) Šta kažeš? U Berlin, idemo u Berlin.
Ne možemo ostati ovdje Eva...opasno je...

EVA

Opasno?!

AHMAD

Da, opasno je. Moglo bi se svašta dogoditi....

EVA

Kako to misliš?

AHMAD

Tako, lijepo. Moglo bi se svašta dogoditi meni, tebi...ne znam...tvome
ocu....

EVA

Reci mi da se šališ, molim te, reci mi da je ovo sve tvoja mala
zezancija, jer ti je dosadilo raditi s mojim ocem. Reci mi!

AHMAD

Ne šalim se....

EVA

Ti mi ozbiljno govoriš da pobjegnemo odavde jer bi se u suprotnom
nešto moglo dogoditi nama ili mome ocu?

AHMAD

Eva, tvoj otac me mrzi..mrzi me od prvog dana kada me je vidio...on mrzi sve koji ne govore njemačkim...a mi, em crnoputi, em muslimani, mi smo njegova najgora noćna mora.

EVA

Razgovaraću s njim...

AHMAD

Ne, nemoj, kakva korist...sve će zanijekati i reći da lažem. Ispašću još i lažljivi musliman. Ne govori ništa. Samo idemo odavde.

EVA

Samo tako?

AHMAD

Tvoj otac je spreman na sve...ne smijemo mu ostaviti prostora da posumnja. Trebamo jednostavno otići. Otići, Eva...još noćas...bez najave, bez upozorenja....to je jedini put!

EVA

Ti si lud! Moj otac nije najbolji čovjek na svijetu, ali te je ipak primio da radiš s njim u radionici.

AHMAD

To je uradio zbog tebe. On mrzi sve, muslimane pogotovo.

EVA

Ti govoriš o njemu kao da je Hitler?

AHMAD

On jest Hitler!

EVA

Čuješ li ti sebe, Ahmade? Čuješ li?

AHMAD

Ti mi ne vjeruješ? Misliš da izmišljam? Da glumim žrtvu, je li?

EVA

Gore od toga, Ahmade...ti prijetiš, kažeš da smo u opasnosti ako ne pobjegnemo. I kažeš da je to zbog moga oca. Opasnost je jedino u tvojoj glavi. Ti si opasan!

AHMAD

Terorist, a? Kakav otac takva kćer!

EVA

Nisam rekla da si terorist...

AHMAD

Ali si mislila. Šta bi drugo bio jedan Ahmad nego terorist.
(*Prevrne jaslice.*)

EVA

Prestani.

AHMAD

Pogledaj svog terorista...pogledaj...(Prevrće jaslíce, baca ih okolo.)
A znaš kako završava ona bajka o mladom laviću.

EVA

Ne želim znati...

AHMAD

A maloprije te je zanimalo...

EVA

Prestani uništavati jaslíce...

AHMAD

Tako što nakon deve, bika i konja, jakih i izdržljivih životinja
koje svejedno moraju služiti čovjeku, konačno stvarno sretne
Čovjeka koji ga na prevaru zarobi...Mladi lav...

EVA

Baše me briga za lava...znam samo da si ti jedna obična
kukavica...i, i, i...

AHMAD

...je pomislio da će ga ubiti, no Čovjek mu odgovori: „Neću te ubiti...“

EVA

...jedan običan nezahvalnik...i, i, i...

AHMAD

...pustiću te da odeš i da pričaš kako je čovjekova pamet jača i od najjačih sila, ali da katkada ima i milostivo srce...

EVA

...jedan sebičnjak...i, i, i...

AHMAD

...jer inače ne bi bio čovjek.“

EVA

...i, i, i... *(Prestanu se otimati oko jaslica. Gledaju se dugo.)*

AHMAD

Nekad mislim da si ti, tvoj otac i svi Evropljani taj Čovjek, a ja mladi lav kojemu su pobili najbliže...i kome na kraju kad ga ponovno uhvate u zamku milostivo poklone život! Ne mogu živjeti od vaše milostinje! Ne mogu!

EVA

Reći ću ocu da si završio sa šmirglanjem.

HERAT 2, AFGANISTAN

Ahmad se trese sjedeći na stolici.

TALIBAN 2

Ajde, smiri se...uskoro ćeš vidjeti taticu...a onda u slobodu, kako vi neprijatelji Naše slobode kažete. Nek vam bude. Svako zlo za neko dobro.

(Taliban 1 privuče stol)

TALIBAN 2

(cerekajući se)

Sad će večera. (Ahmadu) Ajde ustani...tako lijepo...okreni se...ruke na stol...eto tako...

AHMAD

Molim vas...

TALIBAN 2

Nemaš me šta moliti...samo se sagni...

AHMAD

Ne mogu...ne mogu...

TALIBAN 2

Ne možeš? Je li?!!! Nismo se tako dogovorili.

(Ahmad dotrči do Talibana 1, tražeći zaštitu od njega. Ovaj ga odgurne. Taliban 2 ga baci na stol.)

TALIBAN 2

(talibanu 1)

Drži ga.

AHMAD

Ne, ne...

TALIBAN 2

(silujući Ahmada)

Ne brini se...samo se opusti...

AHMAD

O dobri bože...

TALIBAN 2

Ne spominji boga...nema više boga...ja sam sad tvoj bog i moraš raditi sve što ti se kaže.

HERMAN 4

(monolog)

“Ti umireš, Evropo! Vidim u tebi sve znakove propasti. Tvoje golemo bogatstvo i tvoje golemo siromaštvo, tvoj kapitalizam i tvoj socijalizam, tvoji ratovi i tvoje revolucije, tvoj ateizam, tvoj pesimizam i tvoj cinizam, tvoj nemoral, tvoji uništeni brakovi i tvoja kontrola rađanja, cijede iz tebe i posljednju kap

krvi odozdo i ubijaju te odozgo, ubijaju te u mozak i istrijebit
će te.”

Bravo Oswalde², bravo! Čovjek je ovo napisao prije 100 godina.
Niko ovdje ne može biti pravi nekršćanin. Možeš za sebe govoriti
da ne vjeruješ, da nisi kršćanka, ali snovi koje sanjaš i dalje su
kršćanski snovi. Zapamti to!

Ne bih želio da moji unuci ili praunuci žive u zemlji s
muslimanskom većinom, u kojoj će se govoriti turski ili arapski, u
kojoj će žene nositi marame na glavi, a dnevni ritam će određivati
poziv mujezina sa džamije. Kad želim takvo što doživjeti, onda
odem lijepo na godišnji u Tursku ili Egipat.

HRVATSKO-BOSANSKA GRANICA

*Ahmad krvavog lica, sjedi leđima oslonjen na znak pogranične
policije. Nema nikoga.*

EVA

(off)

Dragi Ahmade, nadam se da će vašim mukama u izbjegličkom centru
Lipa uskoro doći kraj. Nažalost svi moji pokušaji da legalnim
putem uđete u Europsku uniju nisu urodili plodom. Zato se nadam
da ćete uspjeti prijeći granicu, i izbjeći sve opasnosti na tom
putu. Kada konačno uđete u Hrvatsku, onda ni Beč više neće biti
daleko. Adresu sam vam poslala u prošlom mailu. Sretno Vam i
vidimo se uskoro u našem centru!

Vaša, Eva

² Oswald Spengler „Propast Zapada“ (prvi put objavljeno 1918.)

ALI

(off)

Dragi moj prijatelju, uspio sam pobjeći patroli. Skočio sam dolje prema rijeci. Sreća pa sam se zaustavio na samome rubu. Prebacio sam se onda preko Slovenije i Austrije do Minhena. Jedan naš čovjek, inače veliki šupak, što uzima silne novce na našoj mucu, uz masnu lovu mi je pomogao da se prebacim u Švedsku. Našao sam gospođu koju sam sreo na Lezbosu. Živim kod nje. I zasada kiriju plaćam u naturi. Žao mi je što nisi uspio. Biće prilike. Javi se. Možemo dijeliti krevet. I gospođu, ha, ha, ha....

AHMAD

Mladi se lavić oprostio s majkom, obećavši joj da neće imati mira sve dok ne uništi svog najvećeg neprijatelja – Čovjeka. Dugo je putovao neprestano tražeći ono za čim je pošao.

Jednom na pučini pješčanog mora susretne veliku životinju duga savijena vrata, obraslu mrklom dlakom s dvije grbe na leđima. Odmah je srdito zapita: „Ti si čovjek, je li?“ Deva uzdahnu i mirno mu odgovori: „Ne, nisam, čovjek je drukčiji. Misliš da sam ja snažno stvorenje i jesam. Niko ne može tako dugo izdržati glad i žeđ kao ja. Niko me ne može stići kad se zaputim ovom pješčanom pustinjom, ali ipak sam čovjekov rob, ja pred njim kleknem kad hoće da me uzjaše. On upravlja svom mojom snagom na svoju korist. Zato mi dopušta da se mogu hraniti bodljikavim čkaljem. A poslije moje smrti mi odere kožu od koje napravi sebi šator, da se zakloni od sunca i zla vremena.“ Lavić se zamisli i ode dalje. Sad naiđe na neku čudnovatu životinju. Na čelu je imala dva roga. Vrat joj je bio debeo i jak. Kad joj se lav približi ona snažno lupi nogom o zemlju. „To će biti čovjek!“, pomisli lav, pa odmah upita: „Jesi li ti čovjek?“

„Ja?! Čovjek?!!! Ljuto se varaš, dragi moj. Ja sam sluga njegov, a on gospodari nad svima nama. Natakne mi jaram na vrat, pa moram orati i najveće terete vući. Meso mi pojede, a od kože pravi sebi obuću.“

Lav se namršti i ode dalje.

Idući tako začuje neki topot. Zemlja kao da se potresla i dotrča, stasita i plemenita životinja. Sve joj odskakuje duga griva na vratu, a otraga joj se previja dugi rep. „A ti si čovjek!“, reče lav. Konj ržuci zastade, pa tužno reče: „Nisam, ja sam sluga čovjekov.“

„Zar ti njegov sluga?! A tako si ponosit.“

„Takav sam kada sam sam, ali kad sam u blizini čovjeka, onda nemam ponosa. On mi gurne žvale u usta, zauzda me i uzjaše, a ja ga moram nositi kud god je njemu drago. U čovjeka je moć, a mi smo svi ništavni prema njemu.“

Tad se lav odšunja u neku šupu. Začuo je udarce kao da neko cijepa drva. Približi se tamo da vidi šta je. Tu vidi nekog omanjeg naspram njega neznatnog stvora. Sad je baš oborio gorostasnu jelu, samo je ostao donji dio stabla, dva pedlja visok nad zemljom. Lav upita tog neznanca je li negdje vidio čovjeka. „Ti tražiš čovjeka?“, odgovori čovjek. „Šta bi s njim?“ „Ubio mi je oca i dva brata, pa hoću da mu se osvetim.“

„Lijepo je to od tebe, zaista lijepo.“ Ta je pohvala godila lavu i on ispriča sve što je čuo o svom ocu i svojoj braći. Još zamoli čovjeka neka samo nastavi sa svojim radom. Čovjek je baš zasjekao panj, pa zamoli lava da mu pomogne, a lav upita kako će mu pomoći. „Nemam klina da ga stavim u ovaj rascjep, nego budi dobar pa stavi svoju šapu unutra.“

„Hoću drage volje.“

Čim lav stavi šapu u rascjep, čovjek izvadi sjekiru, a lavova šapa se ukliješti u pukotini. Lav je bio uhvaćen. Tad mu tek reče da je on čovjek.

„Sad ćeš me ubiti, je li?„

„Neću te ubiti. Pustiću te da odeš i da pričaš kako je čovjekova pamet jača od najjačih sila, ali da katkada ima i milostivo srce, jer inače ne bi bio čovjek.“³

K R A J

³ (Ovu basnu iz Afganistana sam dao u cjelini čisto kao informaciju. Ne mislim da ona treba biti ispričana do kraja. Uglavnom moja je zamisao da se on sam, krvav, ponižen na jednoj od zadnjih velikih prepreka prema EU, prisjeća neke od priča koje mu je pričao njegov otac. To bi bio materijal za svojevrsni emotivni fade out predstave.)

RUN, SELMA, RUN!

LIKOVİ:

SELMA/ MLADA FATIMA

FATIMA/ HASAN

FATIMA

Ovo je moja kćer Selma.

SELMA

Ovo je moja majka Fatima.

FATIMA

Ima 32 godine. Uredno neudana i počešljana.

SELMA

Moja majka me je rodila usred
rata, devedeset i
četvrte...tad je snimljen
Forrest Gump....moj omiljeni
film....

FATIMA

Nastavnica je bosanskog. I često pomislim
da svoj posao voli više od majke.

SELMA

Nije joj bilo lako. Podizati
dijete bez oca.
Sama...zapravo, uskočio je
dedo ko pravi džoker.

FATIMA

Moram priznati da mrzim tu njenu ljubav prema djeci.
Mislim da to ova današnja derišta ne zaslužuju.

SELMA

Radi u granapu otkad znam za sebe. Čudi me zapravo kako je preživio sve te nove trgovinske lance. Ja i taj granap smo joj sve.

FATIMA

Škola, škola i samo škola....zbog te idiotske škole još nije našla nikoga....sama je...možda zato i mrzim tu njezinu ljubav za školu. Našla je pos'o, a izgubila sebe.

SELMA

Ali, ona u stvari ne voli svoj posao. Upala je u granap ko u zatvor.

Radi ko prodavačica, a zapravo je tu na izdržavanju doživotne kazne.

FATIMA

Tako bih voljela da nađe nekoga....
ja znam šta znači biti bez partnera....nije to za svakoga...
a ko me je pito....dogodilo se....bio je rat....

SELMA

Nikad mi ne priča o ratu. Samo znam da je otac poginuo na samom kraju. Devedeset pete u septembru....Zvao se Hasan.

FATIMA

Evo ga...puding od vanilije....

SELMA

O super.....

FATIMA

Super.... super, super s groždicama, super s karamelom....to je bila jedna reklama kada sam bila mala....ali da me ubiješ ne znam za koje bombone....

SELMA

Sigurno nije bila reklama za puding?

FATIMA

Ma jok..za bombone....sigurna sam....izvoli....

SELMA

Nisi ga odavno pravila....

FATIMA

Kako to misliš....pa jučer...pravim ga svaki...stani malo...otkad to ti ne voliš puding od vanilije?

SELMA

Od danas...

FATIMA

Od danas?!!

SELMA

Ja...od danas....i da znaš sve mi je dojadilo....sve baš
sve....pa čak i puding od vanilije....

FATIMA

Selmice....

SELMA

Ne zovi me tako....zamisli da ja tebe zovem Fatimice...

FATIMA

Ja se ne bih ljutila.....

SELMA

E vidiš ja bih...meni je dosta tih umanjenica....osjećam se
malo kao idiot kad me zovneš: „Selmice!“

FATIMA

U redu, u redu...neću te zvati tako....samo se ne bih trebala
osjećati kao idiot...nema razloga....

SELMA

Nema razloga?! A koja je umanjenica za lom noge? A, Fatimice?
Slatki mali lomić? Lomčić? Lomčićko?....koji samo što nije
zarastao....

FATIMA

Još malo...

SELMA

Još malo? Još malo, još malo, još malo....To mi je postalo
srednje ime....Selma Jošmalo Arapović.

FATIMA

To bi bilo baš lijepo....

SELMA

Šta bi bilo lijepo, mama, šta to?

FATIMA

Da imaš srednje ime....ha, ha, ha....

SELMA

Ne pravi se luda....nisi to htjela reći.....

FATIMA

Eto, ti mi reci što sam htjela reći....

SELMA

Htjela si reći da se trebam udati.....

FATIMA

Ne govorim ti da se trebaš udati.

SELMA

Nisi...ni jednom otkako sam slomila nogu....imaš razumijevanja.....bravo – Fatimice! Da budem Jošmaló Arapović....da promijenim prezime. To si htjela reći!

FATIMA

Nisam....

SELMA

Jesi!!! To bi značilo da se moram odreći svog slavnog prezimena?

FATIMA

Možeš misliti....slavno prezime....

SELMA

Pa zar nije Arapović slavno prezime...znaš da sam ove godine konačno izabrala Hasanaginicu: *U rodu je malo vr'jeme stala, malo vr'jeme, ni nedjelju dana dobra kada i od roda dobra, dobru kadu prose sa svih strana, a najviše imotski kadija!*

ali džaba....nije mi suđeno...slavno prezime, neslavno propada.....profesorica bosanskog slomila nogu i ne može voditi Dan škole....

FATIMA

Ali ti ćeš biti bolje....i voditi Dan škole....ti ćeš se oporaviti na vrijeme...pa na zadnjoj kontroli....

SELMA

Zadnja, predzadnja, predpredzadnja....po kontrolama je sve sjajno....a vrijeme prolazi....

FATIMA

Dan škole je za mjesec dana. Stićeš. Znam da hoćeš. Ti si na majku: uporna i tvrdoglava. Kad jednom nešto zacrtaš, to onda i bude.

SELMA

To kažeš samo da me utješiš.

FATIMA

Slušaj Selma, ja se ne predajem. Još uvijek sam u godinama kad vjerujem da će mi starost donijeti mir, podršku i ljubav... (*stanka*)...tvoju prije svega...tvoje...

SELMA

...djece? Ko o čemu ti o mojoj djeci?

FATIMA

To je normalno.

SELMA

Tebi je to normalno?

FATIMA

Normalno da mi je normalno. Vjerujem da će mi starost biti nagrada, a ne kazna. A dio nagrade su unuci. Ajde još malo pudinga...

SELMA

Rekla sam ti da ga više ne volim....

FATIMA

Još danas....ajde....

SELMA

Život je kao bombonjera. Nikada ne znaš kakav te ukus dočeka.

FATIMA

Ne volim Forest Gump. Ne volim što joj je to najdraži film. Nikad nisam uspjela shvatiti što joj je u tom liku tako privlačno.

SELMA

Ne dozvolite nikome da vam kaže kako su drugi bolji od vas.

FATIMA

Jake filozofije...meni su govorili da su drugi bolji od mene, pa evo šta mi fali...nisam poklekla...neka govore, bitno se boriti za sebe i one koje voliš...ostalo su preseravanja...

SELMA

Ne znam slijedimo li sudbinu ili jednostavno samo lebdimo na vjetru.

FATIMA

Sve je Božje davanje...nisam neka vjernica, ali vjerujem u to...nemam bolji odgovor...

SELMA

Morate uraditi najbolje s onim što vam je Bog dao.

FATIMA

I idiot ponekad ubode...

SELMA

Kada bih se umorio, zaspao bih. Kada bih
ogladnio, jeo bih. Kada sam morao otići, otišao
sam.

FATIMA

Genijalno...

SELMA

Mama mi je uvijek govorila da se čuda
događaju svakog dana. Neki ne misle tako,
ali je to stvarno istina.

FATIMA

Definiraj čudo...

SELMA

Kakva je moja sudbina, mama?

FATIMA:

Kako misliš?

SELMA:

Kakva je moja sudbina?

Tri tjedna kasnije i deset dana do Dana škole. Selma na štakama recitira stihove.

SELMA

.....Nit' je snijeg nit' su labudovi,

Nego šator age Hasanage

on boluje od ljutih rana

oblazi ga mati i sestrice,

a ljubovca od stida ne mogla!

Kad li mu je ranam bolje bilo,

on poruči vjernoj ljubi svojoj:

Ulazi majka sa čajem.

FATIMA

Razvaljuješ, kćeri....

SELMA

Još deset dana....

FATIMA

Stićeš....blistaćeš....

SELMA

A to gleda junak Hasanaga, ter dozivlje do dva sina svoja: Hod' te
amo, sirotice moje...a nije bilo brusnice?

FATIMA

Nije....i ne preskači....i ja sam je napamet naučila....

SELMA

I ne naučila....

FATIMA

Učili smo je u školi....(*imitira izvedbu Branka Đurića iz „Audicije“*) Šta se bijeli u gori zelenoj, il' je snijeg il' su labudovi....labudovi nisu garant, snijeg nije nema teorije....već bi okopnio, labudovi bi odlepršali, to je šator od ovog mog jarana Haseta....mi bili s karatašima na pripremama u Zaostrogu....i on imo bijeli šator, vidi se s hiljadu kilometara....i sad on ono leži u šatoru, oteko, usta razvaljena....kad ga se samo sjetim s onim žvaljama....i ne može da jede, pa na slamku pije, i samo poruči vjernoj ljubi svojoj, ovom malom kaže, reci joj da je ne vidim ni u dvoru, ni u rodu svome, što će reći, ni u Sarajevu, ni u vikendici na Palama....

SELMA

Bravo....stvarno je šteta što te nisu primili na glumu...baš šteta....bolja bi bila glumica od Đure.....

FATIMA

Primili su me....

SELMA

I ti odustala?

FATIMA

Majka mi nije dala. Kaže da je to haram zanimanje. To nije za poštene djevojke. Tako sam otišla na pedagogiju. Srpskohrvatski. Na drugoj godini je počeo rat....i nikad se više nisam vratila na studij...trebalo je živit....

SELMA

Umal kolegice?

FATIMA

Umal.

SELMA

A kad si....njega upoznala?

FATIMA

Misliš, Hasana?

SELMA

Da....

FATIMA

Kod kolegice....gledali neki film....ona živjela blizu
bolnice, pa su imali struje....

SELMA

Sjećaš li se koji film?

FATIMA

Riba zvana Wanda. Jamie Lee Curtis.

SELMA

Ona je baš riba. Bila.

FATIMA

I ja sam....bila...

SELMA

I ostala.....

FATIMA

Ne volim taj film.

SELMA

To sam radio s jednim mojim jaranom koji je režiser....pa je on reko: što prirodnije to izgovoriš to si bolji glumac....

FATIMA

Opa....vidim da se snalaziš u bespućima youtubea...

SELMA

....šta se bijeli u gori zelenoj....

FATIMA

Vidi male....

SELMA

Mamima 'čer...il je snijeg il' su labudovi....nit je snijeg nit' su labudovi....

FATIMA

Za sedmicu skidaš gips....

SELMA

....već je to šator age Hasanage...

FATIMA

Draž mi je Đurina verzija.....

FATIMA

Imala sam komšinicu Sanu. Živjela je sama.

Djeca joj se rasula po svijetu. Pomogala mi je

oko Selme, kada je babo umro. Tad je imala 72
godine. Umrta je s 80, rahmet joj duši.
Bila mi je i lijeva i desna ruka.

SELMA

Sjećam se tete Sane...pravila je
najbolje hurmašice i šila
najljepše haljine za moje
lutke...

FATIMA

Vazda mi je govorila: Fatima, 'ćeri, kad ostariš
ne oslanjaj se na porodicu. To je glupo. Onaj ko
te voli ne znači da će voditi i brigu o tebi kad ostariš.
Vidi mene, govorila bi mi...voljela sam svoju djecu i
još ih volim, me sve bi' dala za njih...ali kad sam ostala
sama sve mi se samo kazalo...djeca imaju svoj život i
svoju djecu...i tvoja im starost lako može postati teret...
iako to nikada ne bi izgovorili naglas.

SELMA

Vazda mi je govorila:
slušaj svoju majku
Selmice...ona ti je sve...i
otac i majka...malo je
takvih...mnogi imaju oca i
majku, ali rijetki to

imaju u jednoj osobi...to
je veliki sevap...zato je
ona posebna...baš kao i ti...

FATIMA

Starost ne boli zato što je tijelo slabije, već
zato što srce ranjivije.

Dva dana nakon.

SELMA

Svoju dicu l'jepo darovala
Svakom sinku nazve pozlaćene,
Svakoj ćeri čohu do poljane.

A malomu u bešici sinku,
Njemu šalje u bošči haljine!

A to gleda junak Hasanaga....aaaa.....ovdje
uvijek zapnem....

FATIMA

Ter dozivlje do dva sina svoja....

SELMA

Nema logike...nema logike...kako sad najednom doziva
sinove...a gdje su kćeri?

FATIMA

Kakve logike....

SELMA

Pa fino...zašto kćerke naziva sinovima? Zašto?

FATIMA

Pa to je....kako se kaže.. pjesnička sloboda....

SELMA

To je samo znak da je Hasanaginicu napiso muškarac....

FATIMA

Možda....ali zar je to sad toliki problem.....

SELMA

Jeste...to je problem...vjerojatno zbog toga podsvjesno svaki put ovdje i zapnem...hasanagama su sve kćeri sinovi....onda i sad....

FATIMA

Njemu šalje u bošči haljine.....

SELMA

A to gleda junak Hasanaga....

FATIMA

....Ter....

SELMA

Ma znam...ter dozivlje do dva sina svoja...ok, mama,
sorry...ajmo opet od....junak Hasanaga....

FATIMA

Neš ti junaka.....

SELMA

Jel to tebi Hasanaga nije junak?

FATIMA

Mislim da to sada nije bitno...ajmo dalje....

SELMA

Kako nije bitno...bitno je....Hasanaga je stvarni junak...i
istorijski i literarni....tu nema greške....ne volim stvarno
kada književnost služi za održavanje rodnih
stereotipa....lektira kao oruđe patrijarhata....

FATIMA

Selma, možemo li nastaviti...?

SELMA

Zašto ne voliš Hasanagu?

FATIMA

Otkud ti to?

SELMA

Pa, maloprije si rekla....

FATIMA

Ništa ja nisam rekla....

SELMA

Kako nisi? Rekla si....

FATIMA

Znam šta sam rekla....je li bitan Hasanaga ili tvoj nastup za
Dan škole? Odluči se Selma....

SELMA

Ja sam davno odlučila....Hasanaginica je moj izbor...iznenadila si me....mogu u kontekstu vremena i običaja razumjeti Hasanagu i njegove postupke....to ne znači da se slažem s njima s ove istorijske distance....ali on je arhetip junaka, zaštitnik porodične i vojne časti....

FATIMA

Znaš šta Selma...on je jedan običan nasilnik i zlostavljač...eto šta je on. Ljubomorni, iskompleksirani tip koji se krije iza ratničke sablje. Siledžija u uniformi čuvara države i reda. Eto to ti je Hasanaga!!!

SELMA

Ti samo ne voliš Hasane!

FATIMA

Šta si rekla?

SELMA

Ništa...

FATIMA

Šta si rekla? Čuješ li me? Šta si rekla?

SELMA

Čula si šta sam rekla....

FATIMA

Ne mogu vjerovat....ne mogu vjerovat...moja rođena 'ćer....

SELMA

Je li se moj rahmetli otac zvao Hasan?

FATIMA

Znam ja dobro kako ti se zvao otac.....ne trebaš me
podsjećati....

SELMA

Učinilo mi se da svaki put kada spomenem to ime u
pjesmi....da ti se neki grč pojavi na licu....

FATIMA

Ne znam o čemu pričaš....kakav grč....

SELMA

Eto taj...koji upravo sada imaš na licu...taj isti....

FATIMA

Tvoj je otac poginuo na kraju rata. To je davna prošlost
koja treba ostati prošlost. Zakopana. Eno ti mezara pa idi i
ispričaj se s njim. Mene ostavite na miru.

SELMA

Kako misliš: ostavite? Hoćeš reći da te proganja moj
mrtvi....?

FATIMA

Imaš bujnu maštu, 'ćeri....zašto bi me proganjao?

SELMA

Ne znam...tako mi izgleda....moj babo Hasan....

FATIMA

Selma...!

SELMA

....nikad mi nisi pričala puno o njemu. Tek bi ga tu i tamo
spomenula...onako usput....

FATIMA

Jer se nema šta spominjati. Sreli se u ratu, uzeli se, dobili
tebe, i onda je poginuo. To je sve.

SELMA

....kao da je stranac....

FATIMA

Svoju dicu lipo darovala...

SELMA

....kao da ti ništa nije značio....

FATIMA

Svakom sinku nazve pozlaćene...

SELMA

....kao da sam plod slučajnog susreta....

FATIMA

...svakoj ćeri čohu do poljane...

SELMA

....kao da ga nikad nisi voljela.

FATIMA

Prestani, čuješ li prestani!

Fatima izlazi.

SELMA

...A malomu u bešici sinku,
Njemu šalje u bošči haljine!

SELMA

Meni moja majka nikad nije morala reći
da je gluma haram.

FATIMA

Nikad nisam rekla svojoj
kćeri da ne smije upisati
glumu....

SELMA

Nije morala....

FATIMA

Nikad ne bih stala svojoj
kćeri na put...

SELMA

....bojala sam se tog svijeta.....a opet me je
tako privlačio....

FATIMA

Nisam htjela ponoviti
grešku svoje majke...

SELMA

....sanjala sam često svjetla pozornice....sanjala da sam
sama pred punom dvoranom....govorim....govorim
kao Nina iz Galeba....ne, tad sam bila Nina....
tada u snu bile smo jedno....

FATIMA

Spremila sam taj monolog za
prijemni na
Akademiji....Spremila sam
recitaciju i
monolog....recitacija – Vesna
Parun „Ti koja imaš nevinije
ruke“, i monolog Nine iz
„Galeba“....rekli su ajte prvo
monolog...i krenula sam....
“Zašto govorite da ste ljubili
zemlju po kojoj sam gazila?
Mene treba ubiti. Ja sam galeb...
Ne, to nije ono. Ja sam
glumica!”

SELMA:

“On nije vjerovao u moje sposobnosti, samo
se smijao mojim snovima, i malo pomalo i ja
sam prestala vjerovati i klonula duhom...”

FATIMA

“Tu su još bile ljubavne brige, ljubomora i uvijek strah za djete... Postala sam sitna, beznačajna duša, igrala sam mehanički... Nisam znala kud ću s rukama, nisam umjela stajati na pozornici...”

SELMA:

A onda bih se ugledala kako zapravo gola
golcata stojim na pozornici...kao od majke rođena...
publika bi urlikala od nekog životinjskog zadovoljstva...
muškarci, žene...svi...tad bih se obično probudila...
i tresla sam se užasno...zapravo nisam se mogla prestati
tresti...sve dok se ne bi umorilo pred pred zorom...tada bih
iscrpljena ponovno zasapala...

FATIMA

“A sada, dok živim ovdje, stalno idem pješke, idem i osjećam kako rastu moje duševne snage... I sada znam da u našem poslu bilo da igramo na pozornici ili pišemo nije glavno slava, sjaj, sve ono o čemu sam sanjala; glavno je da čovjek umije podnositi patnju.”

SELMA:

Mene moja majka nije morala odgovarati
da upišem glumu...

FATIMA

“Ja vjerujem i nije mi tako
teško; kad mislim o svom
pozivu, ne bojim se života.”

SELMA:

...nije bilo potrebe...dovoljni su bili
moji snovi...

FATIMA

Nikad si neću oprostiti što sam
poslušala majku...nikad...

*Nekoliko sati kasnije, istoga dana. Fatima i Selma. Večeraju.
Majka je spravila Selmino omiljeno jelo – dolmu, punjene
paprike.*

FATIMA

....mmm...odavno ih nisam skuhalo...

SELMA

Nisi....

FATIMA

A znaš zašto...?

SELMA

Zašto?

FATIMA

Zato što za dobru dolmu treba posebna paprika...

ne može svaka....šta naleti....

SELMA

Paprika ko paprika....ne znam šta je tu posebno....

FATIMA

Tu svi griješe....ne valja svaka...najbolje su one srednje
veličine...nit premale nit prevelike....one se najbolje
skuhaju...to me je naučila rahmetli majka....

SELMA

Voljela bih da sam je upoznala....

FATIMA

I ona bi....

SELMA

Ali ne sjećam se ni djeda, a kamoli nane....imala sam...

FATIMA

...tri godine kad je umro.

SELMA

Nije mu bilo lako...

FATIMA

Nije....udovac..rat, još mu se vratila ćer'... s unukom....

SELMA

Ne sjećam se baš dede....a trebala bi....tri godine nije baš malo....

FATIMA

....volio te je....iako su mu lakše padale granate nego nas dvije....

SELMA

Zašto to govoriš?

FATIMA

....zato što mi ga je bilo žao....mučio se....nikad to ne bi pokazao....nema šanse....napravio ti je i sanke od jednog probušenog bidona za vodu....uživala si spuštajući se niz onu uzbrdicu iznad kuće....

SELMA

Sanke...njih se sjećam...mama....baš nemamo sreće s muškarcima?

FATIMA

Hoćeš još jednu dolmu?

SELMA

Ne, hvala....za nas...

FATIMA

Za nas...i Dan škole!

SELMA

I za najbolju dolmu na svijetu!

FATIMA

Za najbolju nastavnicu bosanskog!

Selmi zazvoni mobitel.

SELMA

Halo....jeste...sve je u redu....sve....baš sve...odlično
ide....naravno da ću stići....hvala vam...hvala vam što ste
nazvali....u svakom slučaju, hvala.....vidimo se....do
viđenja.....direktor.

FATIMA

Šta hoće?

SELMA

Pita kako sam i hoću li stići...

FATIMA

Lijepo od njega....

SELMA

Da....

FATIMA

Je li oženjen....

SELMA

Daj, mama....

FATIMA

Zezam se...

SELMA

Ti se ne znaš zezati s tim stvarima....

FATIMA

Znači nije...?

SELMA

Mama, popusti!

FATIMA

Vidiš....nisu svi isti....ima i onih koji stvarno brinu....

SELMA

On je samo direktor...neće da se provali za Danu škole....obično pozovu nekoga iz općine i kantona....njemu je do političara...on je ona vrsta direktora koji preziru stvari koje ne razumiju i gledaju na njih s visine, kao svi nadmoćni glupani na položaju.

Nije njemu do mene.

FATIMA

Jesi li sigurna da nećeš još jednu dolmu?

SELMA

Neću, hvala....

FATIMA

Smijem valjda pitati...?

SELMA

Ne smiješ....“Ne čekaj me u dvoru bijelomu....

FATIMA

Selma....

SELMA

„...ni u rodu momu...“

FATIMA

Molim te...

SELMA

Ma, zezam se....

FATIMA

Ti se s tim stvarima ne znaš zezati....

SELMA

Sorry, mam....

FATIMA

Znaš da ne volim kad mi se obraćaš na engleskom....

SELMA

Soryy...uh..oprosti....

FATIMA

Vrijeme je za desert!

Ustaje i odlazi po dezert.

FATIMA

(kao Hasan)

Ko je dolazio?

SELMA

(kao mlada Fatima)

Ko će dolazit....

FATIMA

Ne znam....samo pitam....

SELMA

Pitaš ko da znaš....

FATIMA

Pa možda i znam.

SELMA

Šta znaš?

FATIMA

Za Nihada.

SELMA

Kojeg Nihada?

FATIMA

Znaš ti dobro kojeg Nihada. Ne pravi se blesava.

SELMA

O čemu pričaš...

FATIMA

Komandanta....

SELMA

Šta s njim?

FATIMA

Što mi nisi rekla da je dolazio prošle subote? A?

SELMA

A to....

FATIMA

A to! Da upravo – to!

SELMA

Zaboravila....

FATIMA

Čuj, zaboravila...zaboravila reću svome čovjeku kako nam je u
goste dolazio drugi muškarac....još komandant....Kako se to
može zaboravit, a?

SELMA

Fino...imam pametnijih stvari....čovjek bio...pito za tebe,
malo posjeio i otišo...

FATIMA

Malo posjeio, je li? On mi nije tako reko....kaže da je bio
dva sata....to nije baš „malo posjeio“.

SELMA

Ne znam, koliko je bio....meni se učinilo kratko...

FATIMA

S komadantima vrijeme brzo prolazi? To je opšte
poznato....Piči istorija s njima sve u 16.

SELMA

Kakva istorija....ne znam o čemu pričaš...

FATIMA

Oni vole barkat po istoriji i tuđim ženama...

SELMA

Hasane...

FATIMA

Molim Fatima?

SELMA

On ništa nije barkao....pitao za tebe, malo te pričekao i
otišao.

FATIMA

On kao nije znao da sam ja na liniji....pa on me poslo na
liniju i došo mi ženi...

SELMA

Ništa se nije dogodilo....uostalom za koga me smatraš?

FATIMA

Za ženu koja laže i pravi me idiotom. Eto za koga.

SELMA

Ne lažem te. Samo sam zaboravila....

FATIMA

Zaboravila....eto vidiš....ne prestaješ me praviti budalom...ja
to ne pušim....

SELMA

Hasane, ovoga mi djeteta....

FATIMA

Sad si se sjetila i djeteta? Je li i ono nastalo dok sam bio
na liniji, a Fatima?

SELMA

Nije, nije, kako možeš, kako možeš....

FATIMA

Ja sutra idem na smjenu. Kad se vratim u četvrtak, neću da te
vidim...

SELMA

Hasane....kako možeš....

FATIMA

(loše imitirajući Đuru iz Audicije)

Ne čekaj me ni, ni u Sarajevu, ni u vikendici na Palama....

SELMA

Ne znam kako je babo poginuo. Ni gdje.

Rekla mi je samo da je ostala sama, trudna,
da se morala vratiti kod dede...to je sve....

FATIMA

Šta sam joj trebala reći?
Da nas je njezin vrli
babo praktično izbacio na
ulicu? Trudnu
ženu....nisam imala
srca...on je gazija u
njenim očima....i neka
je...neka tako i
ostane....moj mu babo
nikad nije
halalio....nekad bi
uhvatila njegov pogled
prema Selmi...bio je
hladan, pun
prijezira....a onda bi se
trgnuo, kao da bi shvatio
da je uhvaćen....izvukao
bi odnekuda onaj
osmijeh....kao kada se
smijemo nevoljenoj
djeci....

SELMA

Ne znam...nije mi logično da se ne sjećam
nijednog dedinog osmijeha...ničega...pa ipak mi
je bilo tri godine....sve bih dala da se sjetim...
dobro, babu nisam upamtila, ali dedu...

FATIMA

Nikad joj nisam govorila o
tome kako je Hasan
poginuo...Mislim da
Nihad....da on ima prste u
tome....nemam
dokaza...nemam
ništa...ali sam negdje u
srcu duboko sigurna da ga
je on namjerno poslao u
smrt....Nihad je lično
došao i rekao nam za
Hasanovu smrt....nisam
mogla plakati....Selma je
bila u bešici....ali zato
je ona plakala to jutro ko
luda....nisam je mogla
zaustaviti...s lica moga
oca se ništa nije moglo
pročitati....i sad se
zaledim od tog
izraza....samo je izletio
iz kuće...nije mogao
podnijeti Selmin
plač....kao da ga je ona
jedino žalila i kao da joj
je to
zamjerio....bebi....u
bešici....

SELMA

Samo mi je ponavljala kako me je dedo volio.

Baš volio. I ja volim njega. Iako ga se ne sjećam.

FATIMA

Sana mi je govorila da najviše boli kad shvatiš da te nema ko pitati kako si. Zoveš djecu, a ona se ne jave. I onda više ne zoveš. Misliš da smetaš. Star insa misli da će ti djeca vratiti ono što si im dao. Rahmet joj duši...i ne trebaju draga Sano...niti su dužni...bez obzira što ih nosiš pod srcem devet mjeseci. Ja sam davno poravnala. Iako to ne bih rekla Selmi za glavu. Još uvijek ne...još puno očekujem od nje. Unuke...nekoga s kim će proživjeti život...bolje nego ja...da će imati više sreće...Reći ću joj jednom da što čovjek manje očekuje, to ga i manje boli, da te život nauči da se oslanjaš na sebe, da treba čuvati zdravlje i dostojanstvo, dokazati sebi da možeš, imati krov nad glavom, kakav-takav stalan prihod, zdravstveno...Reći ću joj da je porodica blagoslov, ali nije nikakva garancija za život. Porodica nije uvijek podrška. Nekada je to samo riječ na čitulji. Budi svoja, 'ćeri. Ali, ima za to još vremena...

Dan prije kontrole i odlaska na snimanje. Selma zadovoljno i sampouzđano koraća sa štakama po stanu, demonstrirajući dosegnutu razinu oporavka. Hoda i govori.

SELMA

A malomu u bešici sinku, njemu šalje u bošči haljine! A to gleda junak Hasanaga, Ter dozivlje do dva sina svoja: Hod' te, hod' te....(*udara bijesno štakom po stolu*)...hod' te, hod' te vamo, hod' te vamo.... (*Nikako se ne uspijeva smiriti. Izgubi ravnotežu. Padne. Lupa štakom, sjedeći na podu.*) Dabog da crko babo Hasanaga...i Hasanaga i sirotice njegove.....

Dotrči Fatima.

FATIMA

Selma, ajde ustani....ustani, kćeri....

SELMA

Nema više Hasanage...ja ovo ne mogu...ne mogu...ne mogu iz nekog razloga...naučila sam sto puta teže stvari....govorila sam Fausta, don Kihota, Hamleta....sve sam naučila....a ne mogu jebenog Hasanagu....

FATIMA

Selma, ne psuj....

SELMA

Hoću, psovaću ću ako mi se psuje...a sad mi se psuje....kakvo je ovo prokletstvo....je li majko?

FATIMA

Nema prokletstva....samo se smiri....

SELMA

Dodaj mi mobitel....

FATIMA

Šta će ti?

SELMA

Daj mi mobitel....

FATIMA

Izvoli....Koga zoveš...?

SELMA

Direktora. Da otkážem.

FATIMA

Ne...

SELMA

Pusti me...

FATIMA

Nećeš otkazati...

SELMA

Hoću...

FATIMA

Nećeš....

SELMA

Pusti mi ruku...

FATIMA

Neću pustiti...

SELMA

Ma, pusti. Čuješ li me....pusti mi mobitel...(Možda je ovdje i udari štakom. U svakom slučaju učini nešto što Fatimu jako iznenadi i natjera na uzmak.)

FATIMA

Neću....ne smiješ otkazati....

SELMA

Zašto ne bih smjela, je li...? (Sprema se nazvati direktora.)

FATIMA

Hoćeš li da čuješ ko je stvarno bio tvoj otac?....

SELMA

Halo, gospodine direktore....dobar dan...

FATIMA

Hoćeš da stvarno znaš ko je bio tvoj babo?

SELMA

....dobro sam...ali...

FATIMA

Hoćeš da stvarno znaš ko je bio naš Hasanaga?

SELMA

Oprostite....nazvat ću vas malo kasnije....(Fatimi) Hoću.

FATIMA

Tvoj otac Hasan je bio....jedna ljudina, gromada od čovjeka....najpažljiviji čovjek koga sam upoznala....znaš kako smo se rastali....znaš šta je govorio milujući moj stomak? I tebe

nerođenu u njemu? Rekao je – želio bi da je curica...kćeri vole svoje tate....sinovi samo prave probleme....

SELMA

To je rekao....?

FATIMA

Da to je rekao....

SELMA

Zašto mi sad ovo govoriš?

FATIMA

Hoćeš li da ti se smiju svi u školi? Neki bi bili sretni, i ti to dobro znaš da otkažeš....tako bi te natjerali da mu pljuneš na mezar. A upravo bi to napravila kada bi odustala od Hasanaginice...ovo si godinama čekala....ovo moraš napraviti zbog svog oca – zbog Hasana! On je poginuo da bi ti mogla...sve ovo....

SELMA

Recitirati...?

FATIMA

Nazovi direktora....i reci mu da si spremna....

SELMA

On je poginuo da bi ja mogla recitirati?

FATIMA

Nazovi ga....

SELMA

Jel' ti stvarno vjeruješ u to?

FATIMA

Vjerujem....nazovi ga!

FATIMA

Nihada prije rata nisam primjećivala. Za moju raju, on je bio papak. A kako sam oduvijek bila svoja, i nikad nikoga nisam htjela slušati, kratko sam prohodala s njim. Jedva da smo se i poljubili. U stvari kada sam osjetila njegov jezik, zgadio mi se. Njegov okus. Zaudarao je na nešto...ni sama ne znam na što....Prekinula sam, a on mi se nastavio nabacivati. Uporno sam ga odbijala. A onda je došao rat i on je postao faca, a Hasan, koga sam upoznala prvih mjeseci opsade, postao je tek obični vojnik. I onda jedne večeri Nihad je banuo kod nas...dok je Hasan bio na terenu. Tvrdio je da bi se trebao vratiti svaki čas i da ga želi pričekati, ako nije problem.... Nisam ništa posumnjala – pa čovjek mu je komandant. Pustila sam ga u stan. Zapravo došao je iz posve drugih razloga. Branila sam se da sam trudna i da to ne čini. On je prešao preko toga. Govorio je kako to nikad nije radio s trudnicom. To ga je baš palilo. Spasio me komšija koji je slučajno pokucao tražeći šoljicu ulja. Nihad je otišao. Nisam se usudila ništa reći Hasanu. Ali zato mu je on rekao da je bio sa mnom. Poludio je kad se vratio kući. Istjerao me je iz stana i života. I to s bebom u trbuhu. Kasnije je došao do kuće moga oca i molio me da se vratim. Nisam se vratila.

FATIMA

(Selmi)

Tvoj je otac bio ponosan, hrabar i neustrašiv. Pravi gazija. A sad dosta o Hasanu. Sutra te vozim na kontrolu.

Fatima recitira „Hasanaginicu“ na Danu škole.

FATIMA

Kaduna se bratu svome moli
Aj tako te ne želila, braco,
nemoj mene davat ni za koga!
da ne puca jadno srce moje
gledajući sirotice svoje!
Ali beže ništa ne haješe,
već nju daje imotskom kadiji!

SELMA

Ja nisam pametan čovjek.
Ali znam što je
ljubav...Mama je uvijek
govorila, umiranje je dio
života. Volio bih da nije.

FATIMA

Kad kadiji bjela knjiga dođe,
Gospodu je svate okupio,
Svate kupi grede po djevojku!
Dobro svati došli do djevojke,
I zdravo se povratili s njome!
A kad bili agi mimo dvora,

Dv'je je ćerice s pendžera gledahu,
A dva sina prid nju ishođahu
Ćere svojoj majci govorahu
Vrati nam se, mila majko naša,
Da mi tebi užinati damo...

SELMA

Moja mama kaže da su to
bile čarobne cipele. Mogu
te odvesti bilo gdje.
Sada daj sve od sebe.

FATIMA

Svoju dicu l'jepo darovala
Svakom sinku nazve pozlaćene,
Svakoj ćeri čohu do poljane.
A malomu u bešici sinku,
Njemu šalje u bošči haljine!

SELMA

Morate prošlost ostaviti
za sobom prije nego što
nastavite. Dragi Bože, daj
mi krila da mogu
odletjeti daleko. Daleko
odavde.

FATIMA

A to gleda junak Hasanaga,

Ter dozivlje do dva sina svoja:
Hod' te amo, sirotice moje,
kad se neće smilovati na vas
majka vaša srca kamenoga
Kad to čula Hasanaginica,
bjelim licem u zemlju ud'rila,
usput se je s dušom rastavila!

SELMA

Bez nekog posebnog
razloga, jednostavno
sam nastavio dalje. Trčao
sam ravno do okeana. I
kada sam stigao tamo,
zaključio sam, s obzirom
da sam otišao ovako
daleko, možda da nastavim
dalje?

FATIMA

Molim vas sve da još jednom velikim pljeskom
odamo počast svim poginulima za obranu ove
zemlje, kao i jedan veliki pljesak mojoj kćeri, mom
mužu, rahmetli Hasanu koji je jedan od njih, koga
moja Selma nikada nije stigla upoznati, te vašoj

dragoj profesorici i kolegici, mojoj Selmi koja će biti s
vama, akobogda već iduće godine. Rekla mi je da vam
prenesem svoje pozdrave i da vam kažem kako se
ponosi svojim roditeljima. Ovogodišnji nastup htjela je
posvetiti svom rahmetli ocu.

SELMA

Na kontroli su rekli da je sve ok i da mogu prestati nositi štake. Mama je bila oduševljena. Ja nisam. Veče prije Dana škole samo je ponavljala stihove dok mi peglala ljubičastu haljinu što sam je kupila prije dva mjeseca... Istu noć, išunjala sam se iz kuće ...u početku sam oprezno vukla nogu, a onda sam krenula trčati...presjekla me je užasna bol...digla sam se i nastavila...trčala sam, padala i dizala se...dok sam imala snaga...posljednje čega se sjećam je škripa kočnica...htjela sam otići na kraj svijeta...na obalu okeana...odustati od svega...kad me je čiko pod čijim sam točkovima umalo završila doveo kući, majka je dobila histerični napad...noga mi je bila

otečena...odjeća
pocijepana, krvava... A
opet nekako bila sam
zadovoljna...barem sam
pokušala...

Još uvijek sklupljam snagu
da kažem majci da se
sasvim dobro osjećam sama,
da mi ne treba niko, da to
nije poraz...imati svoj
mali svijet, šetati s
prijateljicama, čitati
knjige, njegovati svoje
male rituale...ulagati u
sebe... u svoj mir...naučiti
živjeti sam, naučiti biti
oslonac sebi. Porodica,
šira zajednica, država...sve
može zakazati, ali vi sebi
ne smijete. Budite ponosni
što uspjevate sami, bez
tuđe pomoći...Lijepo se
osloniti na porodicu, ali
to može dovesti do
razočarenja. Nije sebično
misliti na sebe – to je
često jedini način da
preživite.

NE OSJEĆAM SE KAO POBJEDNIK

LIKOVİ:

ON

ČISTAČICA,

**NJEGOVA ŽENA,
ŽENINA SESTRA,**

PUNICA

(sve ih igra ista glumica)

ON

(stand up)

Ne osjećam se kao pobjednik. A zašto bih. Sve se zapravo dogodilo...nekako...normalno....baš kako treba....Otkud početi....od one noći kad sam izišao na mansardu, zapaliti cigaretu i malo udahnuti zraka....volim taj pogled...tu noćnu panoramu grada...to me jako smiruje....na vlastitom balkonu se osjećam nekako skućeno...gore se osjećam puno bolje....ne pušim u stanu....ne da mi žena....Nemojte se smijati...

ČISTAČICA

Najveći postotak nasilnih smrti nije od terorizma niti rata, nego od samoubistva. To je napredak. Nekad smo se više međusobno ubijali. A danas se više i brže gine od ruke srodnika ili prvog komšije nego od vojnika neke strane države. Svjetski je prosjek devet ubistava na 100 hiljada ljudi, a većina ih se događa tamo gdje je državna moć slaba kao u Somaliji ili Kolumbiji. Kod nas u Europi prosjek je jedno ubistvo na sto hiljada.

ON na vrhu zgrade gleda noćnu panoramu grada i puši.

Prilazi ČISTAČICA. Obučena je u neku prljavu plavu kutu, naoružana kantom iz koje vire posude s tekućim sapunima i sredstvima za čišćenje, te džogerom.

ON

(trzne se)

'Ko si ti? Šta radiš ovde?

(ČISTAČICA zastane pored njega, odloži sve stvari i mirno sjedne na rub pozornice.)

ON

Pazi...šta radiš...hoćeš...pašćeš...

ČISTAČICA

Bojite se visine? Ili mraka?

ON

Otkud ti to *(odmiče se od ruba)*...samo ne želim da ti se nešto dogodi... *(ČISTAČICA krene popravljati šminku, gledajući se na ogledalce.)* Sad ćeš se tu još i šminkati... I otkada ti čistiš naš ulaz...? Prvi put te vidim... Ko si ti...? Neka od onih nezaposlenih profesorica što nema stranačku štelu pa mete ulaze...ili ti je ovo drugi poso? *(Ona se i dalje mirno šminka.)* Ali ko po mraku čisti mansarde... i gdje se to uopće čiste mansarde...jedva se pomete i ono malo haustora...a kamoli mansarde...

ČISTAČICA

Ne znate vi koliko se govana zna nakupiti na vrhu.

ON

U redu...može li ovako - evo ti pedeset maraka...je li to dovoljno ...? ...Ok...sto maraka...samo idi...nemam više keša...došao sam ovdje biti sam i uživati u noćnoj panorami...molim te, idi!

ČISTAČICA

Želite biti sami...?

ON

Da. Uzmi...i idi...

ČISTAČICA

Pedeset maraka?

ON

Nemam više u kešu...šta hoćeš da ti provučem karticu...

ONA

Ne želim vaš novac.

ON

Ne želiš? Ne želiš, je li? Evo, evo... ja te molim da uzmeš taj novac i odeš...čuješ li?

ČISTAČICA

Ne mogu.

ON

Kako ne možeš? Jednostavno, uzmeš...(možda joj ovdje pokušava ugurati novčanicu u šaku)...i idi više. Želim biti sam! Čuješ li?! Želim biti sam!

ČISTAČICA

Pa budite. Ko vam brani.

ON

Kako ko mi brani? Pa ti si tu i nisam sam. Jednostavno – znači T-I mi braniš...

ČISTAČICA

Ja samo čistim.

ON

Čisti kasnije...čisti sutra...samo idi...sad želim biti SAM!

ČISTAČICA

Zašto se nervirate?

ON

Ovdje neko nije normalan...

ČISTAČICA

Kaže se: ovdje niko nije normalan.

(On ovdje vjerojatno uzdahne, pokušava se pribrati.)

ON

Neko ili niko...svejedno...

ČISTAČICA

Svejedno?

ON

Praviš se luda, a to me užasno nervira....to ne volim kod ljudi....ne volim kad se prave ljudi....

ČISTAČICA

Zašto se ovdje?

ON

Izišao sam da zapalim.

ČISTAČICA

Ko normalan izlazi na mansardu da zapali pored balkona?

ON

Želim biti sam, potpuno sam....

ČISTAČICA

...što dalje od žene..?

ON

To nisam rekao...

ČISTAČICA

Ali ste mislili.

ON

Dobro što ti hoćeš? Otkuda ti pravo da se miješaš u moj život?

ČISTAČICA

Ne miješam se.

ON

Kako se ne miješaš? Ko si ti uopće? Otkad čistiš naš ulaz? Kako to da te nikada nisam vidio? (*Čistačica šuti.*) Ti znaš šta ja mislim, šta mi žena misli, šta žena misli da ja mislim...

ČISTAČICA

U redu, u redu...evo čistim...ne miješam se...

ON

Nemoj misliti da bi' te ja...udario ili nešto slično...čuješ li?

ČISTAČICA

Čujem – ne miješam se.

ON

Ja sam samo došao udahnuti malo zraka. (*stanka*) Znaš, ona mi ne da pušiti u stanu...što je sasvim u redu...ne treba pušiti u stanu...to je grozno...dim se uvuče u zavjese, u trosjed, dvosjed...u sve...nemam ja problema s pušenjem na balkonu...to je ok...ali neki moji jarani imaju...neki su prestali dolaziti jer sam ih zamolio da izađemo zapaliti na balkon...i ne trebaju dolaziti...šta će mi takvi... ako poštuješ mene, poštuješ i moju ženu...njena je riječ zakon za mene...priznajem...meni je žena na prvom mjestu...ona je inače profesorica njemačkog...i daje instrukcije kod kuće...ili prevodi na zoomu...ja tada hodam po kući kao po jajima...u dnevnom boravku je

najbolji wi-fi signal, pa ja ako hoću do kuhinje lijepo kleknem i
puzajući da joj ne bi upao u kadar probijem se do frižidera...

ČISTAČICA

Vama stvarno nije lako....

ON

Pa naravno da nije...

NJEGOVA ŽENA

Du bist mein lieber Mann!

ON

Du bist mein lieber Mann!

NJEGOVA ŽENA

Du bist mein liebenden Mann!

ON

Du bist mein liebenden Mann!

NJEGOVA ŽENA

Du bist mein weiser Mann!

ON

Du bist mein weiser Mann!

NJEGOVA ŽENA

Du bist der beste Mann in der Welt!

ON

Du bist der beste Mann in der Welt!

SUPRUGA

Du bist der meisten Patienten ein Mann in der Welt!

ON

Du bist der meisten Patienten ein Mann in der Welt!

ON

Vjeruješ li ti da mi je njemački ušao u glavu ko što miris kuhanja uđe u stari namještaj. Kašljem na njemačkom, kišem na njemačkom, znojim se na njemačkom, prdim na njemačkom – ja smrdim po njemačkom!!!! Njemački i zdravi život. To je njena druga velika ljubav. Ja ko da živim u laboratoriji. Prvo što mi svako jutro kaže je:

NJEGOVA ŽENA

Dragi, ujutro je dobro prdnuti, ali prvo i najvažnije je imati krmelje. I to što više to bolje. Krmeljčići, dragi moj, znače da se tvoje oči još uvijek štite same dok spavaš...

ON

Došlo bi mi da počnem skupljati “krmeljčiće”...

ČISTAČICA

Nisam znala ovo za krmelje.....

ON

Nisam ni ja....

ČISTAČICA

Ona je samo brinula za vase zdravlje. To je sve.

ON

To je teror zdravljem.

ČISTAČICA

Samo joj je bilo stalo....

ON

Stalo? Čudno je to pokazivala...

NJEGOVA ŽENA

Dragi, ujutro je najvažnije imati stolicu.

ON

To je indikator zdravlja organizma - i to odmah nakon ustajanja...

NJEGOVA ŽENA

Ajde kaki, zlato, ajde...strašno je ako nemaš stolice na sabahu...koje je boje jutros bio urin, dragi?

ON

Žut...

NJEGOVA ŽENA

Tamno žut ili svjetlo žut?

ON

Tamno žut.

NJEGOVA ŽENA

Tamno žut? Odlično! To je odlično! To znači da su se bubrezi
odmorili preko noći.

ON

Ali nije gotova jutarnja vizita... Dobro je ujutro imati zadah...

NJEGOVA ŽENA

Puhni, ljubavi! (*On puhne.*) Dobro je...užasno smrdi...to je
super...to je zdrava reakcija na dobar noćni san.

ON

Jesmo li gotovi za jutros?

NJEGOVA ŽENA

Jesi li ispuhao nos i pročistio grlo? To je super zdravo ujutro
uraditi!

(*Ispuhuje nos i pročišćava grlo, dok ne dobije napad kašlja.*)

ON

(*Čistačici*)

...a sve to zbog mog zdravlja! (*Čistačica šuti.*) Vjeruješ li ti
meni?

ČISTAČICA

Vjerujem...

ON

Stvarno?

ČISTAČICA

Stvarno...

ON

(stand up)

Nisam joj povjerovo....kako bi'...osobi koju prvi put vidim u životu na mansardi zgrade u kojoj živim....ako je ona čistačica ja sam Trump....ne znam ko je, ni šta tu stvarno radi, ali čistačica nije....milijon posto....to je jedino bilo sigurno nakon što smo se prvi put sreli....da, da to nije bio naš zadnji susret....o, ne....iako sam bio uvjeren da se više nećemo sresti....

ON

Ne vjeruješ...

ČISTAČICA

U redu...

ON

Nemoj ti meni u redu...

ČISTAČICA

Opet počinjete...?

ON

Ništa ja ne počinjem...ti misliš da ja ne znam procijeniti ljude, a? Da ne znam kad me neko mulja? Znaš li ti šta ja radim? Ja sam direktor sektora za ljudske resurse u državnoj firmi...meni su ljudi uža specijalnost...znam ja dobro kad osjetim da neko nije za neki poso...džaba mu preporuka...tamo svi dolaze preko stranke...to je normalno...i meni je to normalno...samo brate nije svak za svakog posla...i ja namirišem već u prvoj rečenici nesigurnost...osjetim laž...osjetim da ponavlja šta mu je rečeno da kaže...loša gluma...e tu sam ja ekspert...ja sam trebo raditi u pozorištu...Mislim da bi bi dobar režiser...? (Čistačica šuti) Šutiš?

ČISTAČICA

Šta želite da vam kažem? Da vam ispričam neki vic? Zna li tri razloga zbog kojih je bog stvorio Evu? Prvo da se Adam ne izgubi u raj, jer muškarci nikada ne pitaju za put. Drugo, bog je znao da bez Eve Adam nikad ne bi kupio smokvin list i gol bi hodao oko, i treće kad ga je dobro odmjerio rekao je: Mogu ja i bolje. Eto...šta je...nije vam smješno? Još gore, što god kažem vi mi ionako ne vjerujete...

ON

Vjerujem samo da mi iz nekoga razloga ne vjeruješ... (*Čistačica krene.*) Gdje ćeš?

ČISTAČICA

Očistila sam mansardu. Ne zaboravite zaključati.

ON

Stani...ne možeš tek tako otić'...mene se ne ostavlja...

ČISTAČICA

A je li?

ON

Nisam tako mislio...

ČISTAČICA

Ne znam ja šta ste vi mislili...sklonite se...

ON

Evo, evo...idi, idi...samo sam htio...

ČISTAČICA

Šta ste htjeli?

ON

Još malo popričati...

ČISTAČICA

(odlazeći)

Pa, pričajte ko vam brani...

ON

Sam sa sobom?

ČISTAČICA

Da.

ON

(stand up)

Ne bih želio da se stekne krivi dojam...da imam problem sa ženom...ne Bože sačuvaj... među nama sve štima.....uglavnom....tu i tamo...a ko nema problema....mislim ko nema problema kad se uđe u ove godine...samo da znate kriza srednjih godina je obična glupost....to je laž. Život muškarca je sve bolji kako godine odmiču. Nema krize... Osjećam se kao motor dizelaša koji je konačno postigao radnu temperaturu...jedan mi je jaran nedavno rekao: jebo te, pa mi smo u najboljim godinama. A znaš zašto? Zašto, pito sam. Zato što nam više ne treba google da pronađemo klitoris. *(smije se pretjerano svojoj fori)*...Šta nije vam baš fora, a?...drugi put smo se sreli na mojoj vikendici...taman sam šišao travu...pojavila se ona...Čistačica...s kosom....da s kosom za košenje trave....

(Ulazi Čistačica s kosom u ruci.)

ON

Otkud...?

ČISTAČICA

Ove dijelove u čošku ne možete pokositi bez kose...

ON

Ali, otkud...?

ČISTAČICA

Ja imam svu opremu...

ON

Otkud te ovdje...na vikendici...?

ČISTAČICA

Tamo sam gdje ima posla za mene. Ili mislite da ovo nije posao za ženu, a?

ON

Jeste...mislim...u stvari ne znam šta da mislim...jednostavno ste me iznenadili...učinilo mi se da je punica...

ČISTAČICA

Punica vam je živa?

ON

Nije.

ČISTAČICA

Često vam se ukazuje punica...?

ON

Ne...bože sačuvaj...

ČISTAČICA

Niste baš bilo dobri s njom...?

ON

Bio sam dobar! Baš dobar! I to baš dobar...vrlo dobar....

ČISTAČICA

U redu....u redu....to je normalno...

ON

Šta svi normalni ljudi su dobri s punicama, a ja se tim hvalim pa nisam normalan? Je li to?

ČISTAČICA

Kosim....kosim...

ON

S punicom sam bio dobar...bilo bi glupo reći da sam je baš volio...to mi je nekako..bljak....ali bila je ko zmaj....

ČISTAČICA

Koliko vam je često dolazila?

ON

Često...šta ja znam....uvijek je tu bila na rođendan....

ČISTAČICA

Vaš?

ON

Ženin!

ČISTAČICA

Znači jednom godišnje?

ON

Nisam brojao....

ČISTAČICA

Ali ste barem zajedno slavili ženin rođendan?

ON

O, da....punica bi uvijek napravila tortu....zamisli ti to , ona
40 godina pravi torte svojim ćerima....jel' to tebi normlano?

ČISTAČICA

Više slatko...

PUNICA

I...kakva je torta?

ON

Dobra....ko svake godine....

PUNICA

Mislim da sam pretjerala s orasima...

ON

Ne može se pretjerati s orasima.

PUNICA

Zete, ti baš voliš orahe u zadnje vrijeme...?

ON

Volim....kako mislite u zadnje vrijeme?

PUNICA

Pa fino....ranije nisi bio toliki ljubitelj....

ON

Uvijek sam volio orahe...

PUNICA

Ali, odnedavno ih baš voliš....

ON

O čemu vi pričate?

PUNICA

Ne trebaš se uzrujavati....treba o tome otvoreno pričati.

ON

O čemu? O čemu to treba otvoreno pričati?

PUNICA

O tvom problemu.

ON

Kakvom problemu?

PUNICA

Pa to....znaš...između vas dvoje....

ON

Šta između nas dvoje...?

PUNICA

Vi nemate...ono...redovno...i zato ti trebaju orasi....

ON

Vi niste normalni....

PUNICA

To je uvijek teško priznati...pogotovo muškarcima....ali bolest
prvo treba prihvatiti, a tek onda liječiti....

ON

Vi stvarno niste normalni....

PUNICA

Zato sam i stavila malo više oraha ove godine...

ON

I znači do mene je, a?

PUNICA

Pa do koga bi bilo...?

ON

(Čistačici)

To je moja punica....

ČISTAČICA

A vaša žena...gdje je ona bila?

ON

U wc-u. Uvijek je protjera od mamine torte...tako je s mojom punicom....kod nje je uvijek do mene...kad je tad nisam....

ČISTAČICA

Udarili biste ženu...?

ON

Ma jok....šta vam pada na pamet....ja nisam nikad....mislim nisam nikad bez....ma šta ti hoćeš zapravo...?

ČISTAČICA

Ništa....

ON

Šta onda čačkate mečku, je li? Ispado' ja nekakav siledžija, je li to?

ČISTAČICA

Ja to nisam rekla. Kosim.

ON

Ma kosite vi moj ku...cijelo vrijeme me tretirate kao da sam jebemu mater nekakav primitivac, nekakav krkan....slušate li vi mene uopoće, a?

ČISTAČICA

Slušam....

ON

Pa kako onda možete i pomisliti da bi jedan ovakav čovjek digao ruku na ženu....makar mu bila i punica?

ON

(stand up)

Stvarno, možete li vi povjerovati da su mene
ranije...prvo....optužili za fizičko zlostavljanje
žene....mene....zamislite....to je van svake
pameti....mene....'vakog čovjeka....dobar ko kruh, što se ono
kaže, prema ženi, punici....ženinoj sestri, kćeri njezine
sestre...maloj Lei....

ČISTAČICA

Ništa ja ne mislim....

ON

Ja volim žene....i djecu.....evo ženina sestričina Lea....i njeni
rođendani su spektakl..... to se ne propušta....jedino djete u
porodici....mi nažalost....

ČISTAČICA

Ne možete imati djece...?

ON

Ali zato je Lea prava princeza....sad joj je 12....sjećam se
njenog poroda...stigli smo u bolnicu, ali je moja žena zaboravila

da najavi da neko od rodbine želi prisustvovati porodu, pa nam nisu nam dali ući.

NJEGOVA ŽENA

Zašto ne možemo ući? Je li zašto? Kakva jebena najava? Ko da ulazim u predsjedništvo? Ne može, je li? Ne može? Ajde, reci to u kameru. Ajde, reci ako imaš muda.

ON

Često je ubacivala njemačke psovke...ne znam psuje li svaka profesorica stranog jezika na tom jeziku, ali ona je bila uber alles!

NJEGOVA ŽENA

Scheisse! Scheisse! Scheisse! Fahr Zur Holle!

ČISTAČICA

I baš je tako bilo?

ON

Baš je tako bilo...

ČISTAČICA

I baš je vaša žena tako govorila...?

ON

Jeste...manje-više...u tom duhu...

ČISTAČICA

Ona tako inače psuje?

ON

Ma ne psuje...ali tad...tad je psovala...

ČISTAČICA

Psovali ste vi.

ON

Jebat ću vam sve po spisku ako ne otvorite...zvaću direktora...nemoj
da vam sredim otkaz...ja sam dobar s ministrovim sinom...napit ću
vam se krvi...iseliću vas u Irsku...čujete li me? Pa šta je ovo...kakav
je ovo režim? Sjeverna Koreja? Dokle više? Ajde reci to u
kameru...ajde reci ako imaš muda...

NJEGOVA ŽENA

Nemoj, dragi, molim te...

ON

Šta nemoj? To je stoka bezobrazna...nema s njima ništa na
finjaka...samo sijati strah... i jebati im mater...samo to
razumiju...samo ih treba snimati...i objavljivati...

NJEGOVA ŽENA

Sestra mi se porađa...možete li nas pustiti, molim vas...

ON

Okrenite se...šta skrivate lice...šta je...trta...okreni se čuješ li me?

Ovo trebaju vidjeti svi...kako se ponašate? Kakvu poruku šaljete?

Ko želi imati djecu koja se trebaju rađati po ovakvim bolnicama?

Ko...?

NJEGOVA ŽENA

Molim te...ne snimaj...danas je veliki dan...ne želim ovo...

ON

Tako nekako...ne sjećam se svega...bilo je to prije dvanaest godina...čovjek zaboravi...uglavnom, glavna sestra nas nije pustila unutra te nas je zamolila da pričekamo ispred sobe gdje donose novorođenčad.

ČISTAČICA

A vi ste mirno čekali...?

ON

Serem vas se na upravu, na sve doktore, na sve medicinske sestre,
na sve političare, i na sve njihove ljubavnice.

NJEGOVA ŽENA

Nemoj , molim te...

ON

Šta nemoj? Da nas prave budalama, a da mi mirno sjedimo?

NJEGOVA ŽENA

Pa tako živimo manje-više otkad znam za sebe...

ON

E dosta toga...nema više...čujete li vi mene? Serem vas se na demografiju i vašu strategiju...

NJEGOVA ŽENA

Ne treba nam još problema...

ON

Još problema? Pa već imamo problem...koja si ti...

ČISTAČICA

Glupača? To ste rekli...?

ON

Bože sačuvaj....nikad ne bi' svoju ženu nazvao glupačom....pa šta ti misliš ko sam ja?

ČISTAČICA

Čovjek koji se dere i prijeti po bolnicama.

ON

Čovjek koji se ponudio snimiti video o dolasku male Lee na svijet...čovjek koji je taj dan unatoč svemu uspio nekako ući do sobe s bebama....ne pitajte kako...I snimiti malu Leu.... dok je moja žena ponavljala....

NJEGOVA ŽENA

Tetkino zlato! Tetkino zlato!

ON

.... čak sam se uspio uvući u sobu s bebama. Istjerala me je sestra koja je unosila drugu bebu. Kad sam kasnije puštao snimak kod kuće žena je samo oduševljeno govorila:

NJEGOVA ŽENA

Tetkina zlatokosa! Tetkina zlatokosa!

ON

Nikad im nisam rekao istinu. Nisam imao srca. Ta ista sestra koja me je istjerala dobacila mi je da je beba koju sam snimio u stvari dječak. Više nisam mogao unutra. Bilo je kasno. Snimio sam krivu bebu i više nije bilo povratka. Kasnije sam mislio u montaži izbaciti taj kadar, ali kada sam vidio kako su se od prvog trenutka vezali za taj kadar, odustao sam. Nisam ih htio povrijediti. Dječak ili djevojčica – vrlo važno.

I stvarno, godinama niko, uključujući bebinu mamu, nikada ništa nije primijetio. Film su gledali u prva tri mjeseca jedanaest puta, a onda za svaki rođendan dok nije krenula u školu. Lea se pobunila već na petom rođendanu...rekla je da je film dosadan i da je beba ružna. Meni se oteo osmijeh, što je nasekiralo, naročito punicu. Ipak, niko nikad nije saznao da nepoznati friško rođeni dječak zapravo dublira – našu zlatokosu – kako su govorile moja žena i punica.

ČISTAČICA

Vama je bilo drago što se rodila Lea?

ON

Kako mi ne bi bilo drago...kažem vam – ja volim djecu...obožavam...(Čistačica ga značajno pogleda)...dobro možda baš ne obožavam, ali volim...volio sam...u početku...baš u početku...a onda je moja žena jednostavno preselila kod svoje sestre...mislim bila je s njom tih prvih mjeseci...stalno...mislim to je normalno...lijepo je pomoći sestri, ali Lea ima i baku...punica nije htjela čuti za to...ne može ona...gospođa...tako sam ja...

ČISTAČICA

Zamrzio to dijete?

ON

Pa ne baš zamrzio....

NJEGOVA ŽENA

Što nisi podgrijao ručak?

ON

Ne može se podgrijati....

NJEGOVA ŽENA

Kako ne može? Šta je nestalo plina? Stavi na strujno kolo....

ON

Ima plina...

NJEGOVA ŽENA

Nisi gladan?

ON

....ali nema vatre!

NJEGOVA ŽENA

O čemu ti pričaš? Očito nisi gladan ili ti se ne sviđa
ručak....umorna sam...Lea je noćas spavala dva sata.....i to u
nekoliko u rata...

ON

Ni ja nisam oka sklopio....

NJEGOVA ŽENA

I ti si ljuljao bebu?

ON

Mislio sam o nama....

NJEGOVA ŽENA

O nama? Ti? Zar si uopće bio kući?

ON

Da...ja...bio sam kući...

NJEGOVA ŽENA

Sinoć kockarnice nisu radile?

ON

...i mislio sam o tome kako bi bilo lijepo da ljuljaš...ovdje...u
ovoj kući....

NJEGOVA ŽENA

Nemoj, molim te...ne počinji...

ON

...našu bebu!

NJEGOVA ŽENA

Čuješ li...

ON

A ne Leu....dosta mi je tvoje sestre....i njene bebe....

NJEGOVA ŽENA

Prekini, molim te...

ON

...tog malog, vječno usranog derišta....

NJEGOVA ŽENA

Ne govori tako o Lei....

ON

Govoriću šta mi se ćefne....u svojoj kući...sa svojom ženom...koja
povremeno navrati....na pauzi između smjena kod svoje sestre...

NJEGOVA ŽENA

Već smo ovo raspravili...nemaš prava biti ljubomoran....Lea je i
naše dijete....

ON

Nije....ona nije naša...niti može biti...mi nemamo djece....nemamo
čuješ li...niti ćemo ih ikada imati...ti to dobro znaš---

NJEGOVA ŽENA

Ne znam...ne znamo...ja sam bila na pretragama....a ti
odbijaš....ne želiš ići....bojiš se jadniče, bojiš se da otkriju
da si jalov....

Ovdje je vjerojatno udari.

NJEGOVA ŽENA

Ajde...udri...udri kukavico....udri....

ON

Ti me gušiš...ti me gušiš...

ČISTAČICA

Udarili ste je više puta?

ON

Nisam....nisam...možda jednom....

ČISTAČICA

Jednom sigurno!

ON

Možda jednom....zapravo najviše jednom.

ČISTAČICA

I to je bio prvi put?

ON

Jeste prvi, prvi...prvi i jedini....

ČISTAČICA

Jesu li drugi znali? Njena sestra? Punica?

On samo niječno zavrti glavom.

Punica gleda video o Leinom rođenju.

ON

To nije Lea....

PUNICA

Šta pričaš, zete? Kako nije Lea? Ovu smo kasetu dosada pogledali....

ON

...mali milion puta...baš zato...vrijeme je da ti kažem da to nije
Lea.

PUNICA

Nego ko je?

ON

Ne znam..neki dječak....

PUNICA

Neki dječak? Kako ti znaš?

ON

Rekla mi sestra dok sam snimao.

PUNICA

Dječak?

ON

Da, dječak....

PUNICA

Da nisi slučajno to rekao pred njima....slučajno! Znaš koliko vole
Leu...

ON

Znam....slučajno.

PUNICA

...a ni ja ne bih htjela da se sekiraju zbog toga....to ionako sad
nije bitno...

ON

Slažem se....

PUNICA

Onda smo se dogovorili?

ON

Jesmo....(*nakon kraće stanke*)...treba mi tristo maraka....

PUNICA

Tristo?

ON

Da...želim kupiti poklon za ženin rođendan....znaš da će brzo...

PUNICA

Znam...već sam kupila sastojke za tortu....(duža stanka)...tristo
maraka....?

ON

Znači ne daš?

PUNICA

Nisam to rekla....samo sam iznenađena...nikad nisi...

ON

Za sve ima prvi put....tako se potrefilo...ne želim ići u
minus...treba mi usluga...i to zbog vaše kćeri....

PUNICA

Dobro, dobro.....

ON

Obećavam da nikome neću reći za malu tajnu iz Leinog videa....

PUNICA

I bolje ti je da znaš....

ON

(stand up)

Moja svastika...ženina sestra, brate....sebe zove doktoricom fitnesa. Ima svoj youtube kanal. I vježba do smrti. Pogotovo nakon što je rodila Leu. Vrši mobing nad svima. Čak tjera i punicu da vježba. I sam sam postao žrtva njenog fitness terora.

Ženina sestra vježba i snima se kod kuće. Lea spava u drugoj prostoriji.

ŽENINA SESTRA

....idemo u tzv. skejter....radimo klasični čučanj.... a sada idemo u iskorak....tako aktiviramo cijele donje ekstremitete....kod čučnja najviše radi kvadriceps....

ON

Žao mi je što prekidam....

ŽENINA SESTRA

(gaseći video)

A u pičku materinu....mo'š mislit' što ti je žao....šta hoćeš?

ON

Gdje je Lea?

ŽENINA SESTRA

Spava....znaš djeca spavaju...često...

ON

Čuo sam nešto o tome....od moje žene....tvoje sestre...

ŽENINA SESTRA

Reci šta hoćeš...nemam vremena za tvoja mudrovanja...ja živim
od ovoga....mene čekaju moji followeri....

ON

Followeri?

ŽENINA SESTRA

Da, followeri. Čovječe ne ponavljaj ko neki retardirani
lik....nego mi reci zašto si došao?

Ženina sestra ovdje legne na pod.

ON

Šta radiš?

ŽENINA SESTRA

Trbušnjake. Moram se zagrijati za nastavak snimanja videa.

ON

Ne mogu vjerovati....

ŽENINA SESTRA

Svašta ti ne možeš vjerovati....

ON

Kako to misliš svašta?

ŽENINA SESTRA

Tako...lijepo svašta....

ON

Nešto ti je govorila tvoja sestrice, deine kleine Schwester,
a?

ŽENINA SESTRA

Ne treba mi ništa govorit'...sve je jasno....

ON

Sve je jasno, je li?

Ovdje joj stane nogom na trbuh dok radi trbušnjake.

ŽENINA SETRA

To boli.

ON

To je oslonac....nastavi....budi zahvalna....

ŽENINA SESTRA

Znaš šta, mogla bih te....

ON

Zucneš li išta slučajno, prvo će stradati tvoja sestrice....bit će ajne klajne katastrofen...feršten?

ŽENINA SESTRA

Milsliš da se ovo može sakriti?

ON

Ne mislim nego sam siguran. Došao sam ti reći da ideš u tri pičke materine s tim tvojim foloverima i da odjebeš s tim zdravim životom u koji si mi uvukla ženu. Prvo je nije bilo kući zbog tvoje bebe, a sad je zalučena treninzima.

ŽENINA SESTRA

Ti pusti na miru moju sestru....ti si taj koji ne dolazi kući po cijelu noć, i koji iz kockarnice ide pravo na pos'o.....

ON

To nije tvoj problem....ti se bavi svojom zlatokosom....ajde nastavi....šta si stala....ajde....

ŽENINA SESTRA

Skloni nogu.....skloni nogu....boli me....

ON

(stand up)

Ta priča o zdravom životu....to je katastrofa....to je zapravo sekta....svakoga ko im pruži otpor, ko se suprotstavi toj moralno degenerisanoj grupi, oni mu zalijepe etiketu nasilnika....ako ne vježbaš šupak si, primitivac, zaostala budaletina....ne smiješ više ni pušiti, ni piti....drogirati se možeš...ali njihovim proteinskim bućkurišima....ne smiješ više zagalamit' ni na dijete a kamoli na ženu....ne smiješ je pogledat' poprijeko....odma' ide prijava....jebem ti takvo društvo da ti jebem....ne može to opstat'....jebo zemlju u kojoj muško ne vlada....evo vidite tu Evropsku uniju....vidite đe to ode....žene vode...katastrofa....ne može to izdobrit'....to mora propast'....ENDE!

Ulazi u kuću i zatiče svoju ženu kako vježba.

ON

A lijepo....

NJEGOVA ŽENA

Šta je lijepo?

ON

I ti vježbaš?

NJEGOVA ŽENA

I ko još?

ON

Tvoja sestra. Sad sam bio kod nje.

NJEGOVA SESTRA

Šta si tamo radio?

ON

Malo smo popričali.

NJEGOVA ŽENA

O čemu ste pričali?

ON

O nama.

NJEGOVA ŽENA

O nama?

ON

Hoćeš li više prestati s tim idiotskim vježbanjem?

NJEGOVA ŽENA

Nema ništa idiotski u vježbanju.

ON

Praviš me budalom. Vježbanje je samo način da me nastaviš ignorisati. A sve je počelo kad se ta mala rodila. Tvoja trudna sestra, tvoja brižna majka, i sad još to malo kreštavo stvorenje...tri generacije a ja sam....valja to izdržati....

NJEGOVA ŽENA

Hoćeš da ti kažem šta valja izdržati? Hoćeš li...? Valjda izdržati čovjeka kojemu je bračni krevet postala kockarnica...koji, ako slučajno dođe kući, zaudara na alkohol, čovjeka koji je prestao plaćati račune...davno bi nam po tebi isključili struju i internet...da je po tebi ovo bi se sve skupa srušilo...i ja sam ta koja drži ovu kuću....ti si digao ruke od svega....ispustio volan....i sad mi još držiš pridike....ako ne prestaneš s kockom – ja....

ON

Ne ucjenjuj me....ako išta mrzim na svijetu, onda je to ucjena....

NJEGOVA ŽENA

....nemam više snage...ne mogu...jednostavno ne mogu....

ON

Ne možeš, je li? Ne možeš?

NJEGOVA ŽENA

....ne mogu....

Baci je na pod, sjedne joj na trbuh i podiže je za ruke.

Prisiljava je da radi trbušnjake.

ON

Onda nastavi vježbati...ajde...možeš ti to....možeš....tu sam da
ti pomognem....ajde....nema odustajanja....

ČISTAČICA

I tako ste joj pomagali....?

ON

Pomagao sam....uvijek sam joj nastojao biti od pomoći....

ČISTAČICA

Baš dirljivo....

ON

Znaš šta, ne moram ja trpiti tvoja podjebavanja....ako si iz policije, predstavi se...hoću da vidim značku....ajde....dosta mi je više ovog izmotavanja....

ČISTAČICA

Nisam iz policije.

ON

Šta onda radiš na mojoj vikendici usred ove vukojebine? Šta?!!

ČISTAČICA

Čistim.

ON

Ne trebam čistačicu!!!

ČISTAČICA

O, da, trebate...iza vas ostaje samo nered. Sjetite se ženinog rođendana....

Ženin rođendan. Kraj. Njegova je žena ponovno u WC-u, a svastika i Lea su već otišle.

PUNICA

I...kakva je torta?

ON

Dobra....ko svake godine....

PUNICA

Zašto lažeš?

ON

Ne lažem. Torta je stvarno dobra. Ko uvijek.

PUNICA

Ne mislim na tortu. Na što si spiskao tristo maraka?

ON

Kakvih tristo maraka?

PUNICA

Onih od poklona za rođendan.

ON

Nisam spisk'o. Uložio sam u dionice. Jedna odlična firma. To će samo rasti. Onda ću joj reći. Bit će to iznenađenje.

PUNICA

Nisam znala da kockarnice nude dionice?

ON

O čemu pričaš?

PUNICA

Ne pravi se lud. Znaš ti dobro o čemu pričam. Mislila sam da ima nade...pozajmila ti novachtjela sam vjerovati da nisi toliko potonuo....

ON

Slušaj ti...nisam se ja dužan tebi pravdati....uložio sam tu lovu pametno...

PUNICA

Lažeš! Prokockao si je....

ON

Ja ovo ne moram trpiti....

PUNICA

Priznaj da si prokockao pare!

ON

Nemam ja šta priznavati....

PUNICA

Priznaj, budi bar jednom muško...

ON

Slušaj ti, gaduro stara...nemoj da ti padne na pamet reći bilo šta....to nije tvoj problem....ne miješaj nam se u brak....budeš li previše brbljiva svašta bi moglo biti....

ČISTAČICA

I je li bilo svašta?

ON

Nije....sutradan sam došao kući i ponovno zatekao ženu da vježba....

ON

Opet se ima snage, a?

Vjerojatno joj opet sjedne na trbuh dok radi trbušnjake.

NJEGOVA ŽENA

Ustani...

ON

Ne....samo nastavi....ne želim te prekidati....naprotiv....

NJEGOVA ŽENA

Kako si samo mogao?

ON

Kako sam mogao šta?

NJEGOVA ŽENA

Kako si mogao uzeti novac od moje majke?

ON

Ona ti je to rekla?

NJEGOVA ŽENA

Da...ona mi je to rekla...

ON

Je li ti rekla da sam ga uložio u dionice?

NJEGOVA ŽENA

Stvarno misliš da smo mi idioti, onako porodično?

ON

Ne vi ste samo nekoliko generacija nezahvalnih žena i ništa više.
Što sam bolji prema vama, što se više trudim i pomažem vam, vi ste
sve gore i gore....

NJEGOVA ŽENA

Molim te, digni se s mene....

ON

Ne, draga....tek smo počeli...ajde...možeš ti to....

NJEGOVA ŽENA

Molim te....ne mogu....disati....nemam zraka....

ON

Ajde....šaci, ajde....schneller, höher, starker.

Ovdje je tjelovježbom, odnosno dodatnim gušenjem i ubije.

ČISTAČICA

I onda ste je jednostavno ugušili...pobjegli prvo na mansardu, a
istu noć na kumovu vikendicu....

ON

Srce joj je stalo....ona nije bila tip za tjelovježbe....lijepo sam joj govorio, upozoravao, ali džaba....sve sam učinio....

ČISTAČICA

Da...sve ste učinili da jedno srce....otkaže!

ON

(stand up)

Ova čistačica... pojavila se i u zatvoru....priveli su me....u stvari predao sam se nakon što sam se čuo sa svojim kumom....nevin čovjek nema razloga da bježi....to je bio i naš posljednji susret....

ČISTAČICA

Oprostite....trebala bih vam pomesti ćeliju.

ON

Ti...? Opet ti?

ČISTAČICA

Da, opet ja.

ON

Šta hoćeš više?

ČISTAČICA

Ništa. Samo radim svoj posao.

ON

A koji je tvoj poso? Da me pratiš...?

ČISTAČICA

Da čistim.

ON

Ipak radiš za policiju. Pa evo predo sam se.... Tu sam... u zatvoru....uspjela si...sad me konačno pusti na miru...bravo....svaka čast.... šta hoćeš više?

ČISTAČICA

Rekla sam vam – svoj posao.

ON

Lažeš, lažeš....pratiš me dok me ne dovedeš do ludila? To hoćeš, a? Sigurno te plaćaju moja punica i svastika? To je njihovo maslo....ne mogu se pomiriti da im njihova velika Zlatokosa nije bila baš sportski tip....nije mogla podnijeti napor....srce joj je puklo....čuješ li me? Šta ću joj ja....

ČISTAČICA

Priznajte....

ON

Šta da priznam?

ČISTAČICA

Priznajte da ste je ubili....bit će vam lakše....

ON

Mislite?

ČISTAČICA

Da, mislim. U stvari sigurna sam. Pomirite se sa sobom.

ON

Pa možda sam je malo pridržao za vrat, ali od toga sigurno nije mogla umrijeti....to je bila onako usputna gesta...nikako namjera....dogodilo se...u žaru borbe....to je sve....

ČISTAČICA

Znači odbijate priznati da ste je ubili?

ON

Zar vam ja ličim na čovjeka koji je sposoban ubiti ikoga, a pogotovo svoju ženu?

ČISTAČICA

Do viđenja....

ON

(stand up)

I tad mi je stigla vijest da sam oslobođen svih optužbi. Kako i ne bih bio....pa ja sam nevin....uostalom i sami ste čuli....normalan čvojek koji je davao sve za svoju porodicu umal dopao zatvora....ali ima pravde, uvijek ima pravde....ona nađe put...nekako....spora je....uglavnom...moj prijatelj, ministrov sin je nazvao tužitelja i sve mu lijepo objasnio.... tužitelj je odmah odbacio optužbe....čujem zli jezici pričaju po gradu kako mu je ovaj bio dužan jer mu je kćer ubacio u državno ministarstvo....savjetnica....pet 'iljada...ništa ne radi...ljepota...ne mora ni dolaziti na posao...može online savjetovati....ali to je čaršija, ona se hrani takvim pričama...mene su logično pustili....što je i pravedno i pošteno....nisam ja od onih što bih cvilio za pravdom, ako sam kriv – kriv sam, ali ovdje nema govora o bilo kakvoj krivici....ljudi, ona se ugušila...imala je slabo srce...pa to je jasno ko dan....zato sam joj i savjetovao da prekine s vježbanjem, ali nije me poslušala.... zapamtite – zdrav život je siguran put u smrt....kažem vam....njena se sestra žalila na presudu...spominje nakav Strazbur....znam ga iz ponude....uglavnom igram dvicu...protiv Strazbura...i dobijam.... svejedno, ne osjećam se kao pobjednik.

BILO BI LIJEPO DA JE K R A J OVAKVIM LIKOVIMA

DRAGAN KOMADINA

(Mostar, 1974)

Diplomirao je na Odsjeku za dramaturgiju na Akademiji scenskih umjetnosti u Sarajevu, gdje trenutačno radi kao profesor na predmetu Dramaturgija.

Za svoj je rad kao dramaturg na predstavama u bosanskohercegovačkim nagrađivan na festivalima u Mostaru ("*Usamljeni zapad*" i "*Njegove tri sestre*"), Jajcu ("*Njegove tri sestre*" i "*Sretni ljudi*") i Zenici ("*Stranci*"), a tekst "*Drang Nach Westen*" proglašen mu je najboljim na Susretima kazališta/pozorišta u Brčkom 2016. Njegovi komadi "*Ajmo na fuka*" i "*Ravna ploča*" praizvedeni su u HNK Mostar (2015.) i BNP Zenica (2018.). Kao dramaturg surađivao je s mnogim redateljima među kojima su Dino Mustafić, Selma Spahić, Scott Fielding, Lajla Kaikčija, Tanja Miletić Oručević, Ivan Leo Lemo, Mario Kovač, Marina Petković Liker...